

JĘZYK
ŁACIŃSKI

Tablice gramatyczne z języka łacińskiego

EWA POBIEDZIŃSKA

		samogłoskowa			mieszana		odmiana grammatyczna
		l	n	n	m/t	f	
Singularis							
Nom.	sermo	lex	nomen	animal	navis	urbs	homo sapiens
Gen.	sermonis	legis	nominis	animalis	navis	urbis	hominis sapientis
Dat.	sermoni	legi	nomini	animali	navi	urbi	homini sapienti
Acc.	sermonem	legem	nomen	animal	navem	urbem	hominem sapientem
Ab.	sermone	lege	nomine	animali	nave	urbe	homine sapiente
Loc.	sermo	lex	nomen	animal	navis	urbs	homo
Pluralis							
Nom.	sermones	leges	nomina	animalia	naves	urbes	
Gen.	sermonum	legum	nominum	animalium	navium	urbium	
Dat.	sermonibus	legibus	nominibus	animalibus	navibus	urbibus	
Acc.	sermones	leges	nomina	animalia	naves	urbes	
Ab.	sermonibus	legibus	nominibus	animalibus	navibus	urbibus	
Loc.	sermonibus	legibus	nominibus	animalibus	navibus	urbibus	

WYDAWNICTWO
SZKOLNE
PWN

Klasyfikacja wyrazów w języku łacińskim

Wszystkie wyrazy dzielą się na **trzy klasy**:

1. **Nomina** (imiona):

- a. substantiva (rzeczowniki)
- b. adiectiva (przymiotniki)
- c. pronomina (zaimki)
- d. numeralia (liczebniki)

2. **Verba** (słowa): czasowniki

3. **Particulae** (partykuły):

- a. adverbia (przysłówki)
- b. praepositiones (przyimki)
- c. coniunctiones (spójniki)
- d. interiectiones (wykrzykniki)

Nomina i verba są odmiennymi częściami mowy, particulae – nieodmiennymi.
Odmiana imion (nomina) to **deklinacja**, odmiana czasowników (verba) to **koniugacja**.

W deklinacji wyróżniamy **liczbę** (numerus) i **przypadek** (casus).
W koniugacji wyróżniamy **osoby**, **liczby**, **czasy**, **tryby** i **strony**.

W języku łacińskim, podobnie jak w polskim, występują dwie liczby: liczba **pojedyncza** (numerus singularis) i liczba **mnoga** (numerus pluralis).

W deklinacji łacińskiej jest **6 przypadków**:

1. **Nominativus** (mianownik) – quis? quid? (kto? co?)
2. **Genetivus** (dopełniacz) – cuius? (kogo? czego?)
3. **Dativus** (celownik) – cui? (komu? czemu?)
4. **Accusativus** (biernik) – quem? quid? (kogo? co?)
5. **Ablativus** (narzędnik) – quo? (kim? czym?)
6. **Vocativus** (wołacz) – o!

Tablice gramatyczne z języka łacińskiego

EWA POBIEDZIŃSKA

WYDAWNICTWO
SZKOLNE
PWN

Projekt okładki
Elżbieta Chojna

Redakcja
Małgorzata Krajewska

Redakcja techniczna
Elżbieta Czechak

Korekta merytoryczna
Anna Górska

Copyright © by Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o.
Warszawa 2008

ISBN 978-83-7446-588-5

Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o.
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
Wydanie drugie
Arkuszy drukarskich: 2,5
Skład i łamanie: Studio Gardengraf
Druk ukończono w lipcu 2009 r.
Druk i oprawa: GRAFMAR, Kolbuszowa Dolna

MORFOLOGIA

I. RZECZOWNIK

1. Deklinacja I (-a-)

Przypadek		f. na -a			
		temat: forma-		pluralis	
		singularis	kształt	kształt	
Nom.	kto? co?	forma		formae	
Gen.	kogo? czego?	formae		forma- rum	
Dat.	komu? czemu?	formae		formis	
Acc.	kogo? co?	formam		formas	
Abl.	kim? czym?	formā		formis	
Voc.	o!	forma!		formae!	

- Według deklinacji I (-a-) odmieniają się rzeczowniki i przymiotniki rodzaju **żeńskiego** (femininum genus) zakończone w nom. sing. na **-a**, w gen. sing. na **-ae**.
Należą tu również nieliczne rzeczowniki rodzaju **męskiego** (masculinum genus) oznaczające mężczyzn (głównie ich **zawody**): poeta, nauta, agricōla, scriba, incōla oraz **narodowość**: Belga, Persa, Scyta.
- Niektóre rzeczowniki I deklinacji występują **tylko** w liczbie **mnoziej**. Określa się je jako *pluralia tantum*: copiae, -arum (wojsko), divitiae, -arum (bogactwo), insidiae, -arum (zasadzka), feriae, -arum (dni wolne, ferie), reliquiae, -arum (resztki, pozostałości).
- Osobliwości deklinacji I:
 - Genetivus sing. **-as** może pojawić się przy rzeczowniku *familia*, ale tylko w zwrotach: pater familias (ojciec rodziny), mater familias (matka rodziny).
 - Dativus i ablativus pl. **-abus** od *filia, dea* w zwrotach: filiis filiabusque (synom i córkom); dis (= deis) deabusque (bogom i boginiom).
 - Greckie **imiona**
 - zakończone w nom. na **-as**, np. **Aeneas**, przyjmują końcówki I deklinacji: Aeneae, -ae, -am, -ā;
 - zakończone w nom. na **-e** zachowują greckie końcówki: **Euridice**, gen. Euridices, acc. Euridicen, dat., abl. Euridicē lub przybierają końcówki I dekl.: Nioba, -ae itd.

2. Deklinacja II (-o-)

	m. na -us		n. na -um	
	temat: domīno-		temat: foro-	
	singularis	pluralis	singularis	pluralis
Nom.	domīnus pan	domīni panowie	forum rynek	fora rynki
Gen.	domīni	domino- rum	fori	foro- rum
Dat.	domīno	dominis	foro	foris
Acc.	domīnum	dominos	forum	fora
Abl.	domīno	dominis	foro	foris
Voc.	domīne	domīni	forum	fora

	m. na -er			
	temat: puēro-		temat: libro-	
	singularis	pluralis	singularis	pluralis
Nom.	puer chłopiec	puēri chłopcy	liber książka	libri książki
Gen.	puēri	puero- rum	libri	libro- rum
Dat.	puēro	puēris	libro	libris
Acc.	puērum	puēros	librum	libros
Abl.	puēro	puēris	libro	libris
Voc.	puer	puēri	liber	libri

1. Według deklinacji II (-o-) odmieniają się rzeczowniki i przymiotniki:

a. rodzaju **męskiego** (masculinum genus) zakończone w nom. sing. na **-us, -er,**

b. rodzaju **nijkiego** (neutrum genus) zakończone w nom. sing. na **-um.**

2. Genetivus sing. ma końcówkę **-i.**

3. Niektóre rzeczowniki II deklinacji występują **tylko** w liczbie **mnoziej**. Określa się je jako *pluralia tantum*. Do grupy tej należą:

masculinum: fasti, -orum kalendarz

libēri, -orum dzieci

neutrum: arma, -orum broń

castra, -orum obóz

Tartāra, -orum Tartar

4. Osobliwości deklinacji II:

a. Vocativus sing. rzeczownika *filiius* (syn) oraz **imion** własnych zakończonych na **-ius**: Pompeius,

Appius, Gaius, Vergilius, również zaimka **meus** (mój): mi fili! (mój synu!); mi Vergili, Gai, Pompei, Appi!

b. Rzeczownik *deus* (bóg) ma formy oboczne w nom. i voc. pl.: dei, dii, di (bogowie); w dat. i abl. pl.: deis diis, dis (bogom, bogami).

c. Rzeczownik *locus* (miejsce) ma dwie formy pluralis: loci (miejsca – szczególnie w książce), loca (kraina, okolica, strony).

3. Deklinacja III

A. Typ spółgłoskowy (rzeczownikowy)

Cechy charakterystyczne: abl. sing. **-e**, gen. pl. **-um**, nom. pl. neutr. **-a**.

temat:	m., f.			n.		
	scriptor-	homin-	leg-	nomīn-	iur-	
	singularis					
Nom.	scriptor	homo	lex	nomen	ius	
Gen.	scriptoris	hominis	legis	nominis	iuris	
Dat.	scriptori	hominī	legi	nomini	iuri	
Acc.	scriptorem	hominem	legem	nomen	ius	
Abl.	scriptore	hominē	lege	nomine	iure	
Voc.	scriptor	homo	lex	nomen	ius	
	pluralis					
Nom.	scriptores	homines	leges	nomina	iura	
Gen.	scriptor-um	homin-um	leg-um	nomīn-um	iur-um	
Dat.	scriptoribus	hominibus	legibus	nomīnibus	iuribus	
Acc.	scriptores	homīnes	leges	nomina	iura	
Abl.	scriptoribus	hominibus	legibus	nomīnibus	iuribus	
Voc.	scriptores	homīnes	leges	nomina	iura	

1. Według tego schematu odmieniają się rzeczowniki wszystkich trzech rodzajów. Są to rzeczowniki:

a. **nierównozgłoskowe** [*ho-mo* = 2 sylaby; *ho-mī-nis* = 3 sylaby]; przed końcówką gen. sing. **-is** występuje w nich tylko jedna spółgłoska: homīn-is.

b. **równozgłoskowe** stanowiące tzw. **rodzinę z psem**:

pater, patris ojciec senex, senis starzec

mater, matris matka iuvenis, iuvenis młodzieniec

frater, fratris brat vates, vatis wieszcz

canis, canis pies

B. Typ samogłoskowy (-i-) (przymiotnikowy)

Cechy charakterystyczne: abl. sing. **-i**, gen. pl. **-ium**, nom. pl. neutr. **-ia**.

temat:	n.					
	mari-		animali-		exemplari-	
	singularis					
Nom.	mare	morze	animal	zwierzę	exemplar	przykład
Gen.	maris		animalis		exemplaris	
Dat.	mari		animali		exemplari	
Acc.	mare		animal		exemplar	
Abl.	mari		animali		exemplari	
Voc.	mare		animal		exemplar	
	pluralis					
Nom.	maria	morza	animalia	zwierzęta	exemplaria	przykłady
Gen.	mari-um		animali-um		exemplari-um	moenia
Dat.	maribus		animalibus		exemplaribus	moeni-um
Acc.	maria		animalia		exemplaria	moeniibus
Abl.	maribus		animalibus		exemplaribus	moenia
Voc.	maria		animalia		exemplaria	moenia

1. Według tego schematu odmieniają się przymiotniki deklinacji III (zob. str. 7–8) oraz

rzeczowniki **rodzaju nijakiego** zakończone w nom. sing. na: **-e, -al, -ar**:

mare, maris (morze), animal, animalis (zwierzę), exemplar, exemplaris (przykład).

2. Niektóre rzeczowniki III deklinacji typu samogłoskowego występują **tylko** w liczbie **mnoziej**. Określa się je jako *pluralia tantum*: moenia (mury, obwarowanie).

C. Typ mieszany

Cechy charakterystyczne: abl. sing. **-e**, gen. pl. **-ium**.

temat:	m.		f.	
	orbi-	sedi-	arti-	
	singularis			
Nom.	orbis	sedes	ars	
Gen.	orbis	sedis	artis	
Dat.	orbi	sedi	arti	
Acc.	orbem	sedem	artem	
Abl.	orbe	sede	arte	
Voc.	orbis	sedes	ars	
	pluralis			
Nom.	orbes	sedes	artes	
Gen.	orbi-um	sedi-um	arti-um	
Dat.	orbibus	sedibus	artibus	
Acc.	orbes	sedes	artes	
Abl.	orbibus	sedibus	artibus	
Voc.	orbes	sedes	artes	

1. Rzeczowniki typu mieszanego w liczbie **pojedynczej** odmieniają się według typu spółgłoskowego, w liczbie **mnoziej** według samogłoskowego. Do grupy tej należą rzeczowniki rodzaju męskiego i żeńskiego. Są to:

a. rzeczowniki równozgłoskowe zakończone na **-is** lub **-es**: civis, civis (m.) (obywatel); avis, avis (f.) (ptak); sedes, sedis (f.) (siedziba);

b. rzeczowniki nierównozgłoskowe, które przed końcówką gen. sing. mają więcej niż jedną spółgłoskę: dens, dent-is (m.) (ząb); ars, art-is (f.) (sztuka).

2. Zapamiętaj **zestawienie** charakterystycznych **końcówek** rzeczowników III deklinacji. Znajdziesz je na stronie 6.

	ablativus singularis	genetivus pluralis
typ spółgłoskowy	-e	-um
typ samogłoskowy (przymiotnikowy)	-i	-ium
typ mieszany	-e	-ium

4. Deklinacja IV (-u-)

	m. na -us		n. na -u	
	temat: casu-		temat: cornu-	
	singularis	pluralis	singularis	pluralis
Nom.	casus	casus	cornu	cornua
Gen.	casus	casu-um	cornus	cornu-um
Dat.	casui	casibus	cornu	cornibus
Acc.	casum	casus	cornu	cornua
Abl.	casū	casibus	cornū	cornibus
Voc.	casus	casus	cornu	cornua

1. Według deklinacji IV (-u-) odmieniają się rzeczowniki:

- rodzaju **męskiego** (masculinum genus) zakończone w nom. sing. na **-us**,
- rodzaju **nijkiego** (neutrum genus) zakończone w nom. sing. na **-u**.

2. Genetivus sing. ma końcówkę **-us**.

3. Osobliwości deklinacji IV:

- Rzeczownik *domus* (dom) jest wyjątkiem rodzaju żeńskiego i przybiera końcówki częściowo deklinacji IV (-u-), częściowo II (-o-):

	f. na -us	
	singularis	pluralis
Nom.	domus	domus
Gen.	domus	domu-um (domo-rum)
Dat.	domui (domo)	domibus
Acc.	domum	domus (domos)
Abl.	domō	domibus
Voc.	domus	domus

b. Inne wyjątki rodzaju żeńskiego deklinacji IV:

- acus, -us (igła); manus, -us (ręka; oddział); porticus, -us (portyk); tribus, -us (tribus, gmina); Idus, Iduum (pl.) (idy)
- W dat. i abl. pl. obok końcówki -ibus może wystąpić starsza końcówka **-ūbus**: acūbus, portūbus, tribūbus.

5. Deklinacja V (-e-)

	f. na -es			
	temat: diē-		temat: rē-	
	singularis	pluralis	singularis	pluralis
Nom.	diēs	diēs	rēs	rēs
Gen.	diēi	diē-rum	rēi	rē-rum
Dat.	diēi	diēbus	rēi	rēbus
Acc.	diem	diēs	rem	rēs
Abl.	diē	diēbus	rē	rēbus
Voc.	diēs	diēs	rēs	rēs

1. Do deklinacji V należą rzeczowniki rodzaju **żeńskie** (femininum genus) zakończone w nom. sing. na **-es**, w gen. sing. na **-ei**.

2. Tylko *diēs* i *res* posiadają liczbę mnogą. Wszystkie inne rzeczowniki tej deklinacji występują tylko w liczbie pojedynczej (singularia tantum), np. spes (nadzieja), fides (wiara), facies (wygląd).

3. Osobliwości deklinacji V:

- Rzeczowniki *diēs* i *meridies* są rodzaju męskiego: *diēs festus* (dzień świąteczny), *meridies aestuosus* (upałe południe).
- Diēs* jest rodzaju żeńskiego w znaczeniu terminu: *diēs prima Aprilis* (pierwszy dzień kwietnia), *diēs constituta* (ustalony dzień).

II. PRZYMIOTNIK

1. Przymiotniki deklinacji I (-a-) i II (-o-)

	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	notus	nota	notum	noti	notae	nota
Gen.	noti	notae	noti	noto-rum	notae-rum	noto-rum
Dat.	noto	notae	noto	notis	notis	notis
Acc.	notum	notam	notum	notos	notas	nota
Abl.	noto	nota	noto	notis	notis	notis
Voc.	note	nota	notum	noti	notae	nota

Nom.	liber	libera	liberum	liberi	liberae	libera
Gen.	liberi	liberae	liberi	libero-rum	libera-rum	libero-rum
Dat.	libero	liberae	libero	liberis	liberis	liberis
Acc.	liberum	liberam	liberum	liberos	liberas	libera
Abl.	libero	libera	libero	liberis	liberis	liberis
Voc.	liberi	liberae	liberum	liberi	liberae	libera

Nom.	pulcher	pulchra	pulchrum	pulchri	pulchrae	pulchra
Gen.	pulchri	pulchrae	pulchri	pulchro-rum	pulchra-rum	pulchro-rum
Dat.	pulchro	pulchrae	pulchro	pulchris	pulchris	pulchris
Acc.	pulchrum	pulchram	pulchrum	pulchros	pulchras	pulchra
Abl.	pulchro	pulchra	pulchro	pulchris	pulchris	pulchris
Voc.	pulchre	pulchra	pulchrum	pulchri	pulchrae	pulchra

1. Przymiotniki deklinacji I i II odmieniają się jak rzeczowniki: rodzaj żeński (zakończony na -a) według deklinacji I, rodzaj męski (na -us i -er) i rodzaj nijaki (na -um) według deklinacji II.

2. Przymiotniki zakończone na **-er** zachowują się podobnie jak rzeczowniki:

- jedne **zatrzymują** samogłoskę **-e-**: liber, libera, liberum;
- inne **tracą -e-**: pulcher, pulchra, pulchrum; gen.: pulchri, pulchrae, pulchri.

2. Przymiotniki deklinacji III

	Przymiotniki o 3 zakończeniach rodzajowych: -er, -is, -e					
	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	alācer	alācris	alācre	alācres	alācres	alacria
Gen.	alācris	alācris	alācris	alacri-um	alacri-um	alacri-um
Dat.	alācri	alācri	alācri	alacribus	alacribus	alacribus
Acc.	alācrem	alācrem	alācre	alācres	alācres	alacria
Abl.	alācri	alācri	alācri	alacribus	alacribus	alacria
Voc.	alācer	alācris	alācre	alācres	alācres	alacria

	Przymiotniki o 2 zakończeniach rodzajowych: -is, -is, -e					
	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	brevi <small>s</small> krótki	brevi <small>s</small> krótki	brevi <small>s</small> krótki	brevi <small>s</small>	brevi <small>s</small>	brevi <small>a</small>
Gen.	brevi <small>s</small>	brevi <small>s</small>	brevi <small>s</small>	brevi-um	brevi-um	brevi-um
Dat.	brevi	brevi	brevi	brevi <small>bus</small>	brevi <small>bus</small>	brevi <small>bus</small>
Acc.	brevem	brevem	brevem	breves	breves	brevia
Abl.	brevi	brevi	brevi	brevi <small>bus</small>	brevi <small>bus</small>	brevi <small>bus</small>
Voc.	brevi <small>s</small>	brevi <small>s</small>	brevem	breves	breves	brevia

	Przymiotniki o 1 zakończeniu rodzajowym: -s, -s, -s (-ns, -ns, -ns; -x, -x, -x)					
	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	sapiens mądry	sapiens mądra	sapiens mądre	sapientes	sapientes	sapientia
Gen.	sapientis	sapientis	sapientis	sapienti-um	sapienti-um	sapienti-um
Dat.	sapienti	sapienti	sapienti	sapientibus	sapientibus	sapientibus
Acc.	sapientem	sapientem	sapientem	sapientes	sapientes	sapientia
Abl.	sapienti	sapienti	sapienti	sapientibus	sapientibus	sapientibus
Voc.	sapiens	sapiens	sapiens	sapientes	sapientes	sapientia

- Przymiotniki deklinacji III odmieniają się według typu samogłoskowego (abl. sing. -i; nom. pl. n. -ia; gen. pl.: -ium).
- Participium praesentis activi w funkcji **przymiotnika** (np. sapiens, gen. sapientis – mądry) odmienia się też według typu przymiotnikowego – samogłoskowego (abl. sing. -i; nom. pl. n. -ia; gen. pl. -ium): de homine sapienti (o mądrym człowieku).
- Participium praesentis activi w funkcji **imiesłowu** (np. sapiens, gen. sapientis – myślący, rozumiejący) odmienia się według typu mieszanego (abl. sing. -e; nom. pl. n. -ia; gen. pl. -ium): de homine bonum sapiente (o człowieku rozumiejącym dobro).
- Uwaga: kilka przymiotników o jednym zakończeniu odmienia się według typu **spółgłoskowego**. Są to:

	gen. sing.	abl. sing.	nom. (acc.) pl.	gen. pl.
m., f., n.	m., f., n.	m., f., n.	n.	m., f., n.
dives	bogaty	divitis	–	divitum
pauper	biedny	pauperis	–	pauperum
princeps	pierwszy	principis	–	principum
vetus	stary	veteris	vetera	veterum

W liczbie mnogiej nie używa się form rodzaju nijakiego przymiotników *dives*, *pauper* i *princeps*.

3. Stopniowanie przymiotników

A. Stopniowanie regularne

- Przymiotniki podlegają stopniowaniu. Są trzy stopnie:
 - gradus **positivus** – stopień równy (znajdziemy go w słowniku),
 - gradus **comparativus** – stopień wyższy,
 - gradus **superlativus** – stopień najwyższy.

	positivus		comparativus		superlativus
	nom.	gen.	m., f.	n.	m., f., n.
longus, -a, -um	długi	long-i	long-ior	long-ius	long-issimus, -a, -um
fortis, -is, -e	dzielny	fort-is	fort-ior	fort-ius	fort-issimus, -a, -um
felix	szczęśliwy	felic-is	felic-ior	felic-ius	felic-issimus, -a, -um
prudens	mądry	prudent-is	prudent-ior	prudent-ius	prudent-issimus, -a, -um

- Comparativus** tworzy się jednakowo dla wszystkich przymiotników – niezależnie od deklinacji i liczby zakończeń – dodając częstą: **-ior** dla rodzaju męskiego i żeńskiego, **-ius** dla rodzaju nijakiego w miejscach końcówki gen. sing.
- Superlativus** przybiera zakończenie **-issimus, -issima, -issimum** w miejsce końcówki gen. sing.

B. Stopniowanie nieregularne

- Przymiotniki zakończone w nom. sing. na **-er, -a, -um** (I i II dekl.) oraz **-er, -is, -e** (III dekl.) tworzą stopień wyższy (comparativus) regularnie. Stopień najwyższy (superlativus) tworzą przez zamianę **-er** na **-errimus, -errima, -errimum**:

	positivus		comparativus		superlativus
	nom.	gen.	m., f.	n.	m., f., n.
pulcher, -chra, -chrum	piękny	pulchr-i	pulchr-ior	pulchr-ius	pulcherrimus, -a, -um
miser, -era, -erum	biedny	miser-i	miser-ior	miser-ius	misererrimus, -a, -um
alacer, -is, -e	szybki	alacr-is	alacr-ior	alacr-ius	alacerrimus, -a, -um

- Sześć przymiotników zakończonych w nom. sing. przyrostkiem **-ilis** tworzy superlativus przez zamianę **-ilis** na **-illimus, -illima, -illumum**; comparativus tworzą regularnie:

	positivus		comparativus		superlativus
	nom.	gen.	m., f.	n.	m., f., n.
facilis, -e	łatwy	facil-is	facil-ior	facil-ius	facillimus, -a, -um
difficilis, -e	trudny	difficil-is	difficil-ior	difficil-ius	difficillimus, -a, -um
similis, -e	podobny	simil-is	simil-ior	simil-ius	simillimus, -a, -um
dissimilis, -e	niepodobny	dissimil-is	dissimil-ior	dissimil-ius	dissimillimus, -a, -um
gracilis, -e	smukły	gracil-is	gracil-ior	gracil-ius	gracillimus, -a, -um
humilis, -e	niski	humil-is	humil-ior	humil-ius	humillimus, -a, -um

- Sześć przymiotników tworzy comparativus i superlativus, **zmieniając temat**:

	positivus		comparativus		superlativus
	nom.	gen.	m., f.	n.	m., f., n.
bonus, -a, -um	dobry	melior	melius	optimus, -a, -um	
malus, -a, -um	zły	peior	peius	pessimus, -a, -um	
magnus, -a, -um	wielki	maior	maius	maximus, -a, -um	
parvus, -a, -um	mały	minor	minus	minimus, -a, -um	
multi, -ae, -a	liczni	plures	plura	plurimi, -ae, -a	
propinquus, -a, -um	bliski	proprior	proprius	proximus, -a, -um	

- Przymiotniki zakończone na **-us** z poprzedzającą samogłoską (**-eus, -ius, -uus**) tworzą comparativus i superlativus przez opisanie za pomocą przysłówków **magis** (bardziej), **maxime** (najbardziej):

	positivus		comparativus		superlativus
	nom.	gen.	m., f.	n.	m., f., n.
idoneus, -a, -um	stosowny	magis idoneus	magis idoneus	maxime idoneus	
dubius, -a, -um	wątpliwy	magis dubius	magis dubius	maxime dubius	
arduus, -a, -um	stromy	magis arduus	magis arduus	maxime arduus	

C. Odmiana przymiotników w stopniu wyższym (comparativus)

	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	longior	longior	longius	longiores	longiores	longiora
Gen.	longioris	longioris	longioris	longior-um	longior-um	longior-um
Dat.	longiori	longiori	longiori	longioribus	longioribus	longioribus
Acc.	longiorem	longiorem	longius	longiores	longiores	longiora
Abl.	longiore	longiore	longiore	longioribus	longioribus	longioribus

Przymiotniki w stopniu wyższym (comparativus) odmieniają się według deklinacji III typu spółgłoskowego: abl. sing. -e; gen. pl. -um; nom. pl. n. -a.

III. PRZEGLĄD DEKLINACJI

1. Podział według części słowotwórczych

deklinacja	rdzeń wyrazu	samogłoska tematyczna	końcówka gen. pl.	cechy charakt. III deklinacji
I (-a-)	fabul-	-a-	-rum	
II (-o-)	domin-	-o-	-rum	
III spółgł.	amor-	-	-um	-e, -um (m., f.)
	nomin-	-	-um	-e, -a, -um (n.)
III samogł.				
rzeczowniki (n.)	mar-	-i-	-um	-i, -ia, -ium
przymiotniki	alacr-	-i-	-um	-i, -ia, -ium
III mieszana	av-	-i-	-um	-e, -ium
IV (-u-)	cas-	-u-	-um	
V (-e-)	di-	-e-	-rum	

2. Podział według zakończeń przypadków

deklinacja	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Abl.	Voc.
singularis						
I (-a-)	-a	-ae	-ae	-am	-ā	= Nom.
II (-o-)	-us; n. -um	-i	-ō	-um	-ō	-e; n. = Nom.
III spółgł.	różne końc.	-is	-ī	-em; n. = Nom.	-e	= Nom.
III samogł.	różne końc.	-is	-ī	-em; n. = Nom.	-i	= Nom.
III mieszana	różne końc.	-is	-ī	-em	-e	= Nom.
IV (-u-)	-us; n. -u	-us	-ū; n. -ū	-um; n. = Nom.	-ū	= Nom.
V (-e-)	-ēs	-eī	-eī	-em	-ē	= Nom.
pluralis						
I (-a-)	-ae	-ārum	-īs	-ās	-īs	= Nom.
II (-o-)	-ī; n. -a	-ōrum	-īs	-ōs; n. -a	-īs	= Nom.
III spółgł.	-ēs; n. -a	-um	-ibus	-ēs; n. -a	-ibus	= Nom.
III samogł.	-ēs; n. -ia	-ium	-ibus	-ēs; n. -ia	-ibus	= Nom.
III mieszana	-ēs	-ium	-ibus	-ēs	-ibus	= Nom.
IV (-u-)	-ūs; n. -ua	-uum	-ibus	-ūs; n. -ua	-ibus	= Nom.
V (-e-)	-ēs	-ērum	-ēbus	-ēs	-ēbus	= Nom.

IV. PRZYŚLÓWEK

1. Tworzenie przysłówków

1. Przysłówki od przymiotników deklinacji I i II tworzy się przez **dobanie** przyrostka **-e** w miejsce końcówki gen. sing.

przymiotnik	genetivus	przysłówek	
doctus	doct-i	doct- e	mądrze
pulcher	pulchr-i	pulchr- e	pięknie
liber	libēr-i	libēr- e	swobodnie
minimus	minim-i	minim- e	najmniej

2. Przysłówki od przymiotników deklinacji III tworzy się przez **dobanie** przyrostka **-iter** lub **-er** w miejsce końcówki gen. sing.

przymiotnik	genetivus	przysłówek	
fortis	fort-is	fort- iter	dzielnie
felix	felic-is	felic- iter	szczęśliwie
alacer	alacr-is	alacr- iter	szybko
similis	simil-is	simil- iter	podobnie
prudens	prudēt-is	prudēt- er	mądrze

2. Stopniowanie przysłówków

1. Stopień wyższy (comparativus) przysłówka ma taką samą formę jak comparativus przymiotnika rodzaju nijakiego.
2. Stopień najwyższy (superlativus) tworzy się od superlatiwu przymiotnika przez zamianę końcówki **-us** na **-e**:

positivus		comparativus		superlativus	
docte	uczenie	doctius	uczeniej	doctissime	najuczeniej
pulchre	pięknie	pulchrius	piękniej	pulcherrime	najpiękniej
libere	swobodnie	liberius	swobodniej	liberrime	najswobodniej
fortiter	dzielnie	fortius	dzielniej	fortissime	najdzielniej
feliciter	szczęśliwie	feliccius	szczęśliwiej	felicissime	najszczęśliwiej
alacriter	szybko	alacrius	szybciej	alacerrime	najszybciej
similiter	podobnie	similiius	podobniej	simillime	najpodobniej
prudenter	mądrze	prudētius	mądrzej	prudētissime	najmądrzej

3. Szczególny sposób tworzenia i stopniowania przysłówków (do zapamiętania):

positivus		comparativus		superlativus	
bonus	dobry	bene	dobrze	optime	najlepiej
malus	zły	male	źle	peius	gorzej
magnus	wielki	magnopere	bardzo	magis	bardziej
parvus	mały	parum	mało	minus	mniej
multi	liczni	multum	wiele	plus	więcej
		diu	długo	diutius	dłużej
		saepe	często	saepius	częściej
				diutissime	najdłużej
				saepissime	najczęściej

V. ZAIMEK

1. Zaimki osobowe

	1. osoba				2. osoba			
	singularis		pluralis		singularis		pluralis	
Nom.	ego	ja	nos	my	tu	ty	vos	wy
Gen.	mei	mie	nostri	nas	tui	ciebie	vestri	was
			nostrum	z nas			vestrum	z was
Dat.	mihi	mie, mi	nobis	nam	tibi	tobie	vobis	wam
Acc.	me	mie	nos	nas	te	ciebie, cię	vos	was
Abl.	me	mną	nobis	nami	te	tożą	vobis	wami
	mecum	ze mną	nobiscum	z nami	tecum	z tożą	vobiscum	z wami

	3. osoba, zaimek wskazujący							
	singularis				pluralis			
Nom.	is	on	ea	ona	id	ono	ii (ei)	oni
Gen.	eius	on	eius	ona	eius	ono	eorum	oni
Dat.	ei		ei		ei		eorum	
Acc.	eum		eam		id		eas	
Abl.	eō		eā		eīs		eīs	

	3. osoba, zaimek zwrotny			
	singularis		pluralis	
Nom.	–		–	
Gen.	sui	siebie	sui	ich
Dat.	sibi	sobie	sibi	im
Acc.	se	siebie, się	se	ich
Abl.	se	sobą	se	nimi
	secum	z sobą	secum	z nimi

Uwaga: Zaimka zwrotnego używa się jedynie w odniesieniu do 3. osoby, równoznacznej z podmiotem zdania: Titus se solum amat. = Tytus kocha tylko siebie.

2. Zaimki dzierżawcze

	singularis		pluralis	
1. osoba	meus, -a, -um	mój, moja, moje	noster, -tra, -trum	nasz, nasza, nasze
2. osoba	tuus, -a, -um	twój, twoja, twoje	vester, -tra, -trum	wasz, wasza, wasze
3. osoba				
a) zaimek wskazujący	eius (zob. wyżej odmiana zaimka is, ea, id)	swój, jego, jej	eorum, earum (zob. wyżej odmiana zaimka is, ea, id)	ich
b) zaimek zwrotny	suus, -a, -um	swój, jego, jej	suus, -a, -um	swój, ich

3. Zaimki wskazujące

Cechą charakterystyczną odmiany zaimków (pkt 3–7) jest jednakowe zakończenie dla trzech rodzajów: w gen. sing. **-ius**, w dat. sing. **-i**. Inne przypadki tworzy się przeważnie według odmiany przymiotników deklinacji I i II.

hic, haec, hoc	ten, ta, to (ten oto, ten mój, ten nasz, ten obecny)
ille, illa, illud	tamten, tamta, tamto; ów
iste, ista, istud	ten, ta, to (ten twój, ten wasz)
ipse, ipsa, ipsum	(on) sam, (ona) sama, (ono) samo
is, ea, id	ten, ta, to (odmiana – zob. str. 12)
idem, eadem, idem	ten sam, ta sama, to samo

	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	hic	haec	hōc	hi	hae	haec
Gen.	huius	huius	huius	horum	harum	horum
Dat.	huic	huic	huic	his	his	his
Acc.	hunc	hanc	hōc	hos	has	haec
Abl.	hōc	hāc	hōc	his	his	his
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illius	illius	illius	illorum	illarum	illorum
Dat.	illi	illi	illi	illis	illis	illis
Acc.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illō	illā	illō	illis	illis	illis
Nom.	iste	ista	istud	isti	istae	ista
Gen.	istius	istius	istius	istorum	istarum	istorum
Dat.	isti	isti	isti	istis	istis	istis
Acc.	istum	istam	istud	istos	istas	ista
Abl.	istō	istā	istō	istis	istis	istis
Nom.	ipse	ipsa	ipsum	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	ipsius	ipsius	ipsius	ipsorum	ipsarum	ipsorum
Dat.	ipsi	ipsi	ipsi	ipsis	ipsis	ipsis
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipsō	ipsā	ipsō	ipsis	ipsis	ipsis

Zaimek **idem, eadem, idem** ten sam, ta sama, to samo

	singularis			pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	idem	eādem	idem	eīdem (iīdem)	eaedem	eādem
Gen.	eiusdem	eiusdem	eiusdem	eorundem	earundem	eorundem
Dat.	eīdem	eīdem	eīdem	eisdem (iīdem)	eisdem (iīdem)	eisdem (iīdem)
Acc.	eundem	eandem	idem	eosdem	easdem	eādem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eisdem (iīdem)	eisdem (iīdem)	eisdem (iīdem)

Zaimek *idem, eadem, idem* powstał z połączenia *is, ea, id + dem*. Przyrostek *-dem* jest nieodmienny. Spółgłoska *m* przed *d* przechodzi w *n*: *eundem* → *eundem*.

Uwaga: rozróżniaj: **idem** homo – ten sam człowiek **ipse** homo – sam człowiek

4. Zaimek względny

qui, quae, quod który, która, które

	singularis			pluralis		
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.	cuius	cuius	cuius	quorum	quarum	quorum
Dat.	cui	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quō	quā	quō	quibus	quibus	quibus

5. Zaimek pytajny

quis? quid? kto? co?

Nom.	quis?	quid?
Gen.	cuius?	cuius?
Dat.	cui?	cui?
Acc.	quem?	quid?
Abl.	quo?	quo?
	quocum?	quocum?

qui? quae? quod? który? która? które?

(odmiana zaimka pytajnego = odmiana zaimka względnego – zob. wyżej)

6. Przymiotniki zaimkowe

nullus, -a, -um	żaden
ullus, -a, -um	jakiś
solus, -a, -um	sam jeden
totus, -a, -um	cały
alter, altera, alterum	jeden z dwóch
neuter, neutra, neutrum	żaden z dwóch
alius, -a, -ud	inny
(gen. sing.: alterius; dat. sing.: alteri)	

Nom.	nullus	nulla	nullum
Gen.	nullius	nullius	nullius
Dat.	nulli	nulli	nulli
Acc.	nullum	nullam	nullum
Abl.	nullo	nulla	nullo

7. Zaimek nieokreślony

nemo nikt **nihil** nic

Nom.	nemo	nihil
Gen.	nullius	nullius rei
Dat.	nemini	nulli rei
Acc.	neminem	nihil
Abl.	nullo	nullā rē

VI. LICZEBNIK

Cyfry		Liczebniki główne – numeralia cardinalia	Liczebniki porządkowe – numeralia ordinalia
1	I	unus, -a, -um	jeden primus, -a, -um pierwszy
2	II	duo, duae, duo	secundus, -a, -um/alter, altera, alterum
3	III	tres, tres, tria	tertius, -a, -um
4	IV	quattuor	quartus, -a, -um
5	V	quinque	quintus, -a, -um
6	VI	sex	sextus, -a, -um
7	VII	septem	septimus, -a, -um
8	VIII	octo	octavus, -a, -um
9	IX	novem	nonus, -a, -um
10	X	decem	decimus , -a, -um
11	XI	undēcim	undecimus
12	XII	duodēcim	duodecimus
13	XIII	tredecim	tertius decimus
14	XIV	quattuordēcim	quartus decimus
15	XV	quindēcim	quintus decimus
16	XVI	sedēcim	sextus decimus
17	XVII	septendēcim	septimus decimus
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus
19	XIX	undeviginti	undevicesimus
20	XX	viginti	vicesimus
21	XXI	viginti unus	vicesimus primus
22	XXII	viginti duo etc.	vicesimus secundus etc.
28	XXVIII	duodetriginta	duodetricesimus
29	XXIX	undetriginta	undetricesimus
30	XXX	triginta	tricesimus
40	XL	quadraginta	quadragesimus
50	L	quingenta	quingagesimus
60	LX	sexaginta	sexagesimus
70	LXX	septuaginta	septuagesimus
80	LXXX	octoginta	octogesimus
90	XC	nonaginta	nonagesimus
100	C	centum	centesimus
200	CC	ducenti, -ae, -a	ducesimus
300	CCC	trecenti, -ae, -a	trecentesimus
400	CD	quadringenti, -ae, -a	quadringentesimus
500	D	quingenti, -ae, -a	quingentesimus
600	DC	sescenti, -ae, -a	sescentesimus
700	DCC	septingenti, -ae, -a	septingentesimus
800	DCCC	octingenti, -ae, -a	octingentesimus
900	CM	nongenti, -ae, -a	nongentesimus
1000	M	mille	millesimus
2000	MM	duo milia	bis millesimus
3000	MMM	tria milia	ter millesimus

1. **Liczebniki porządkowe** odmieniają się według I oraz II deklinacji i zgadzają się z rzeczownikiem w liczbie, rodzaju i przypadku.

2. Z **liczebników głównych** odmieniają się *unus, duo, tres*; setki (od 200 do 900) według I i II deklinacji pl.; oraz *tysiąc* w l. mn. (*milia*) według III deklinacji (typu samogłoskowego – przymiotnikowego: gen. pl. -ium).

Nom.	unus	una	unum	duo	duae	duo	tres	tres	tria	milia
Gen.	unīus	unīus	unīus	duorum	duarum	duorum	trium	trium	trium	miliūm
Dat.	unī	unī	unī	duobus	duabus	duobus	tribus	tribus	tribus	milibus
Acc.	unum	unam	unum	duos	duas	duo	tres	tres	tria	milia
Abl.	uno	una	uno	duobus	duabus	duobus	tribus	tribus	tribus	milibus

I. Koniugacje

A. Temat praesentis

		Activum				
temat:	I ama-	II doce-	III leg-	III/IV cap-i-	IV audi-	
Indicativus	praesentis	kocham am-o ama-s ama-t ama-mus ama-tis ama-nt	uczę doce-o doce-s doce-t doce-mus doce-tis doce-nt	czytam leg-o leg-i-s leg-i-t leg-ĩ-mus leg-ĩ-tis leg-u-nt	chwytam capi-o cap-i-s cap-i-t cap-ĩ-mus cap-ĩ-tis capi-u-nt	slucham audi-o audi-s audi-t audi-mus audi-tis audi-u-nt
	imperfecti	kochałem ama-ba-m ama-ba-s ama-ba-t ama-ba-mus ama-ba-tis ama-ba-nt	uczyłem doce-ba-m doce-ba-s doce-ba-t doce-ba-mus doce-ba-tis doce-ba-nt	czytałem leg-eba-m leg-eba-s leg-eba-t leg-eba-mus leg-eba-tis leg-eba-nt	chwyciłem capi-eba-m capi-eba-s capi-eba-t capi-eba-mus capi-eba-tis capi-eba-nt	sluchałem audi-eba-m audi-eba-s audi-eba-t audi-eba-mus audi-eba-tis audi-eba-nt
	futuri I	będę kochał ama-b-o ama-b-i-s ama-b-i-t ama-b-ĩ-mus ama-b-ĩ-tis ama-b-u-nt	będę uczył doce-b-o doce-b-i-s doce-b-i-t doce-b-ĩ-mus doce-b-ĩ-tis doce-b-u-nt	będę czytał leg-a-m leg-e-s leg-e-t leg-e-mus leg-e-tis leg-e-nt	będę chwycił capi-a-m capi-e-s capi-e-t capi-e-mus capi-e-tis capi-e-nt	będę słuchał audi-a-m audi-e-s audi-e-t audi-e-mus audi-e-tis audi-e-nt
Coniunctivus	praesentis	kochałbym ame-m ame-s ame-t ame-mus ame-tis ame-nt	uczyłbym doce-a-m doce-a-s doce-a-t doce-a-mus doce-a-tis doce-a-nt	czytałbym leg-a-m leg-a-s leg-a-t leg-a-mus leg-a-tis leg-a-nt	chwyciłbym capi-a-m capi-a-s capi-a-t capi-a-mus capi-a-tis capi-a-nt	sluchałbym audi-a-m audi-a-s audi-a-t audi-a-mus audi-a-tis audi-a-nt
	imperfecti	kochałbym ama-re-m ama-re-s ama-re-t ama-re-mus ama-re-tis ama-re-nt	uczyłbym doce-re-m doce-re-s doce-re-t doce-re-mus doce-re-tis doce-re-nt	czytałbym leg-ě-re-m leg-ě-re-s leg-ě-re-t leg-e-re-mus leg-e-re-tis leg-ě-re-nt	chwyciłbym cap-ě-re-m cap-ě-re-s cap-ě-re-t cap-e-re-mus cap-e-re-tis cap-ě-re-nt	sluchałbym audi-re-m audi-re-s audi-re-t audi-re-mus audi-re-tis audi-re-nt
Imperativus praes.	kochaj! ama! kochajcie! ama-te!	ucz! doce! uczcie! doce-te!	czytaj! leg-e! czytajcie! leg-ĩ-te!	chwytaj! cap-e! chwytajcie! cap-ĩ-te!	sluchaj! audi! sluchajcie! audi-te!	
Infinitivus praes.	kochać, że kocham ama-re	uczyć, że uczę doce-re	czytać, że czytam leg-ě-re	chwycić, że chwytam cap-ě-re	sluchać, że słucham audi-re	
Participium praes.	kochając, kochający ama-ns	ucząc, uczący doce-ns	czytając, czytający leg-ens	chwytając, chwytający capi-ens	sluchając, sluchający audi-ens	
Gerundium (gen.)	kochania ama-nd-i	uczenia doce-nd-i	czytania leg-end-i	chwytania capi-end-i	sluchania audi-end-i	

		Passivum				
temat:	I ama-	II doce-	III leg-	III/IV cap-i-	IV audi-	
Indicativus	praesentis	jestem kochany am-or ama-ris ama-tur ama-mur ama-mĩni ama-ntur	jestem uczony doce-or doce-ris doce-tur doce-mur doce-mĩni doce-ntur	jestem czytany leg-or leg-ě-ris leg-ĩ-tur leg-ĩ-mur leg-i-mĩni leg-u-ntur	jestem chwytyany capi-or cap-ě-ris cap-ĩ-tur cap-ĩ-mur cap-i-mĩni capi-u-ntur	jestem słuchany audi-or audi-ris audi-tur audi-mur audi-mĩni audi-u-ntur
	imperfecti	byłem kochany ama-ba-r ama-ba-ris ama-ba-tur ama-ba-mur ama-ba-mĩni ama-ba-ntur	byłem uczony doce-ba-r doce-ba-ris doce-ba-tur doce-ba-mur doce-ba-mĩni doce-ba-ntur	byłem czytany leg-eba-r leg-eba-ris leg-eba-tur leg-eba-mur leg-eba-mĩni leg-eba-ntur	byłem chwytyany capi-eba-r capi-eba-ris capi-eba-tur capi-eba-mur capi-eba-mĩni capi-eba-ntur	byłem słuchany audi-eba-r audi-eba-ris audi-eba-tur audi-eba-mur audi-eba-mĩni audi-eba-ntur
	futuri I	będę kochany ama-b-or ama-b-ě-ris ama-b-ĩ-tur ama-b-ĩ-mur ama-b-ĩ-mĩni ama-b-u-ntur	będę uczony doce-b-or doce-b-ě-ris doce-b-ĩ-tur doce-b-ĩ-mur doce-b-ĩ-mĩni doce-b-u-ntur	będę czytany leg-a-r leg-e-ris leg-e-tur leg-e-mur leg-e-mĩni leg-e-ntur	będę chwytyany leg-a-r capi-e-ris capi-e-tur capi-e-mur capi-e-mĩni capi-e-ntur	będę słuchany audi-a-r audi-e-ris audi-e-tur audi-e-mur audi-e-mĩni audi-e-ntur
Coniunctivus	praesentis	byłbym kochany ame-r ame-ris ame-tur ame-mur ame-mĩni ame-ntur	byłbym uczony doce-a-r doce-a-ris doce-a-tur doce-a-mur doce-a-mĩni doce-a-ntur	byłbym czytany leg-a-r leg-a-ris leg-a-tur leg-a-mur leg-a-mĩni leg-a-ntur	byłbym chwytyany capi-a-r capi-a-ris capi-a-tur capi-a-mur capi-a-mĩni capi-a-ntur	byłbym słuchany audi-a-r audi-a-ris audi-a-tur audi-a-mur audi-a-mĩni audi-a-ntur
	imperfecti	byłbym kochany ama-re-r ama-re-ris ama-re-tur ama-re-mur ama-re-mĩni ama-re-ntur	byłbym uczony doce-re-r doce-re-ris doce-re-tur doce-re-mur doce-re-mĩni doce-re-ntur	byłbym czytany leg-ě-re-r leg-e-re-ris leg-e-re-tur leg-e-re-mur leg-e-re-mĩni leg-e-re-ntur	byłbym chwytyany cap-ě-re-r cap-e-re-ris cap-e-re-tur cap-e-re-mur cap-e-re-mĩni cap-e-re-ntur	byłbym słuchany audi-re-r audi-re-ris audi-re-tur audi-re-mur audi-re-mĩni audi-re-ntur
Infinitivus praes.	być kochanym, że jestem kochany ama-ri	być uczonym, że jestem uczony doce-ri	być czytanim, że jestem czytany leg-i	być chwytanym, że jestem chwytyany cap-i	być słuchanym, że jestem słuchany audi-ri	
Gerundium (gen.)	mający być kochanym, godny kochania ama-nd-us, -a, -um	mający być uczonym, godny uczenia doce-nd-us, -a, -um	mający być czytanim, godny czytania leg-end-us, -a, -um	mający być chwytanym, godny chwywania capi-end-us, -a, -um	mający być słuchanym, godny słuchania audi-end-us, -a, -um	

B. Temat perfecti

		Activum					
temat:	I amav-	II docu-	III leg-	III/IV cep-	IV audiv-		
Indicativus	perfecti	pokochołem amav-i amav-isti amav-it amav-īmus amav-istis amav-ērunt	nauczyłem docu-i docu-isti docu-it docu-īmus docu-istis docu-ērunt	przeczytałem leg-i leg-isti leg-it leg-īmus leg-istis leg-ērunt	schwytalem cep-i cep-isti cep-it cep-īmus cep-istis cep-ērunt	usłyszałem audiv-i audiv-isti audiv-it audiv-īmus audiv-istis audiv-ērunt	
	plusquamperfecti	pokochołem (był) amav-eram amav-eras amav-erat amav-eramus amav-eratis amav-erant	nauczyłem (był) docu-eram docu-eras docu-erat docu-eramus docu-eratis docu-erant	przeczytałem (był) leg-eram leg-eras leg-erat leg-eramus leg-eratis leg-erant	schwytalem (był) cep-eram cep-eras cep-erat cep-eramus cep-eratis cep-erant	usłyszałem (był) audiv-eram audiv-eras audiv-erat audiv-eramus audiv-eratis audiv-erant	
	futuri II	pokochoham amav-ero amav-eris amav-erit amav-erimus amav-eritis amav-erint	nauczę docu-ero docu-eris docu-erit docu-erimus docu-eritis docu-erint	przeczytam leg-ero leg-eris leg-erit leg-erimus leg-eritis leg-erint	schwytam cep-ero cep-eris cep-erit cep-erimus cep-eritis cep-erint	usłyszę audiv-ero audiv-eris audiv-erit audiv-erimus audiv-eritis audiv-erint	
	Coniunctivus	perfecti	pokochołbym amav-erim amav-eris amav-erit amav-erimus amav-eritis amav-erint	nauczyłbym docu-erim docu-eris docu-erit docu-erimus docu-eritis docu-erint	przeczytałbym leg-erim leg-eris leg-erit leg-erimus leg-eritis leg-erint	schwytalbym cep-erim cep-eris cep-erit cep-erimus cep-eritis cep-erint	usłyszałbym audiv-erim audiv-eris audiv-erit audiv-erimus audiv-eritis audiv-erint
		plusquamperfecti	pokochołbym (był) amav-issem amav-isses amav-isset amav-issemus amav-issetis amav-issent	nauczyłbym (był) docu-issem docu-isses docu-isset docu-issemus docu-issetis docu-issent	przeczytałbym (był) leg-issem leg-isses leg-isset leg-issemus leg-issetis leg-issent	schwytalbym (był) cep-issem cep-isses cep-isset cep-issemus cep-issetis cep-issent	usłyszałbym (był) audiv-issem audiv-isses audiv-isset audiv-issemus audiv-issetis audiv-issent
	Infinitivus perf.	że pokochołem amav-isse	że nauczyłem docu-isse	że przeczytałem leg-isse	że schwytalem cep-isse	że usłyszałem audiv-isse	

C. Temat supini

		Passivum					
temat:	I amat-	II doct-	III lect-	IV audit-			
Indicativus	perfecti	zostałem pokochany amatus, sum -a, -um es est amati, sumus -ae, -a estis sunt	zostałem nauczony doctus, sum -a, -um es est docti, sumus -ae, -a estis sunt	zostałem przeczytany lectus, sum -a, -um es est lecti, sumus -ae, -a estis sunt	zostałem usłyszany auditus, sum -a, -um es est auditi, sumus -ae, -a estis sunt		
	plusquamperfecti	zostałem (wcześniej) pokochany amatus, eram -a, -um eras erat amati, eramus -ae, -a eratis erant	zostałem (wcześniej) nauczony doctus, eram -a, -um eras erat docti, eramus -ae, -a eratis erant	zostałem (wcześniej) przeczytany lectus, eram -a, -um eras erat lecti, eramus -ae, -a eratis erant	zostałem (wcześniej) usłyszany auditus, eram -a, -um eras erat auditi, eramus -ae, -a eratis erant		
	futuri II	zostanę pokochany amatus, ero -a, -um eris erit amati, erimus -ae, -a eritis erunt	zostanę nauczony doctus, ero -a, -um eris erit docti, erimus -ae, -a eritis erunt	zostanę przeczytany lectus, ero -a, -um eris erit lecti, erimus -ae, -a eritis erunt	zostanę usłyszany auditus, ero -a, -um eris erit auditi, erimus -ae, -a eritis erunt		
	Coniunctivus	perfecti	zostałbym pokochany amatus, sim -a, -um sis sit amati, simus -ae, -a sitis sint	zostałbym nauczony doctus, sim -a, -um sis sit docti, simus -ae, -a sitis sint	zostałbym przeczytany lectus, sim -a, -um sis sit lecti, simus -ae, -a sitis sint	zostałbym usłyszany auditus, sim -a, -um sis sit auditi, simus -ae, -a sitis sint	
		plusquamperfecti	zostałbym pokochany amatus, essem -a, -um esses esset amati, essemus -ae, -a essetis essent	zostałbym nauczony doctus, essem -a, -um esses esset docti, essemus -ae, -a essetis essent	zostałbym przeczytany lectus, essem -a, -um esses esset lecti, essemus -ae, -a essetis essent	zostałbym usłyszany auditus, essem -a, -um esses esset auditi, essemus -ae, -a essetis essent	
	Participium perf. pass.	pokochany amatus, -a, -um	nauczony doctus, -a, -um	przeczytany lectus, -a, -um	usłyszany auditus, -a, -um		
Infinitivus perf. pass.	że zostałem pokochany amatus, -a, -um esse amatum, -am, -um esse	że zostałem nauczony doctus, -a, -um esse doctum, -am, -um esse	że zostałem przeczytany lectus, -a, -um esse lectum, -am, -um esse	że zostałem usłyszany auditus, -a, -um esse auditum, -am, -um esse			
Participium fut. act.	mający (zamiar) kochać amaturus, -a, -um	mający (zamiar) uczyć docturus, -a, -um	mający (zamiar) czytać lecturus, -a, -um	mający (zamiar) słuchać auditurus, -a, -um			
Infinitivus fut. act.	że będę kochać amaturus, -a, -um esse amatum, -am, -um esse	że będę uczyć docturus, -a, -um esse docturum, -am, -um esse	że będę czytać lecturus, -a, -um esse lecturum, -am, -um esse	że będę słuchać auditurus, -a, -um esse auditurum, -am, -um esse			
Supinum	aby kochać amatum	aby uczyć doctum	aby czytać lectum	aby słuchać auditum			

2. Verba deponentia

Verba deponentia to grupa czasowników, które mają formy strony biernej, a znaczenie strony czynnej.

A. Temat praesentis

temat:	I hortat-	II vere-	III loqu-	III/IV pat-i-	IV poti-	
Indicativus	praesentis	zachęcam hort-or horta-ris horta-tur horta-mur horta-mīni horta-ntur	szanuję vere-or vere-ris vere-tur vere-mur vere-mīni vere-ntur	mówię loqu-or loqu-ē-ris loqu-ī-tur loqu-ī-mur loqu-i-mīni loqu-u-ntur	cierpię pati-or pat-ē-ris pat-ī-tur pat-ī-mur pat-i-mīni pati-u-ntur	zajmuję poti-or poti-ris poti-tur poti-mur poti-mīni poti-u-ntur
	imperfecti	zachęcałem horta-ba-r horta-ba-ris horta-ba-tur horta-ba-mur horta-ba-mīni horta-ba-ntur	szanowałem vere-ba-r vere-ba-ris vere-ba-tur vere-ba-mur vere-ba-mīni vere-ba-ntur	mówiłem loqu-eba-r loqu-eba-ris loqu-eba-tur loqu-eba-mur loqu-eba-mīni loqu-eba-ntur	cierpiałem pati-eba-r pati-eba-ris pati-eba-tur pati-eba-mur pati-eba-mīni pati-eba-ntur	zajmowałem poti-eba-r poti-eba-ris poti-eba-tur poti-eba-mur poti-eba-mīni poti-eba-ntur
	futuri I	będę zachęcał horta-b-or horta-b-ē-ris horta-b-ī-tur horta-b-ī-mur horta-b-i-mīni horta-b-u-ntur	będę szanował vere-b-or vere-b-ē-ris vere-b-ī-tur vere-b-ī-mur vere-b-i-mīni vere-b-u-ntur	będę mówił loqu-a-r loqu-e-ris loqu-e-tur loqu-e-mur loqu-e-mīni loqu-e-ntur	będę cierpiał pati-a-r pati-e-ris pati-e-tur pati-e-mur pati-e-mīni pati-e-ntur	będę zajmował poti-a-r poti-e-ris poti-e-tur poti-e-mur poti-e-mīni poti-e-ntur
Coniunctivus	praesentis	zachęcałbym horte-r horte-ris horte-tur horte-mur horte-mīni horte-ntur	szanowałbym vere-a-r vere-a-ris vere-a-tur vere-a-mur vere-a-mīni vere-a-ntur	mówiłbym loqu-a-r loqu-a-ris loqu-a-tur loqu-a-mur loqu-a-mīni loqu-a-ntur	cierpiałbym pati-a-r pati-a-ris pati-a-tur pati-a-mur pati-a-mīni pati-a-ntur	zajmowałbym poti-a-r poti-a-ris poti-a-tur poti-a-mur poti-a-mīni poti-a-ntur
	imperfecti	zachęcałbym horta-re-r horta-re-ris horta-re-tur horta-re-mur horta-re-mīni horta-re-ntur	szanowałbym vere-re-r vere-re-ris vere-re-tur vere-re-mur vere-re-mīni vere-re-ntur	mówiłbym loqu-ē-re-r loqu-e-re-ris loqu-e-re-tur loqu-e-re-mur loqu-e-re-mīni loqu-e-re-ntur	cierpiałbym pat-ē-re-r pat-e-re-ris pat-e-re-tur pat-e-re-mur pat-e-re-mīni pat-e-re-ntur	zajmowałbym poti-re-r poti-re-ris poti-re-tur poti-re-mur poti-re-mīni poti-re-ntur
Infini-tivus praes.	zachęcać, że zachęcam horta-ri	szanować, że szanuję vere-ri	mówić, że mówię loqu-i	cierpieć, że cierpię pat-i	zajmować, że zajmuję poti-ri	
Gerun-divum	mający być zachęcany, godny zachęcenia horta-nd-us, -a, -um	mający być szanowany, godny szanowania vere-nd-us, -a, -um	mający być mówionym, godny mówienia loqu-end-us, -a, -um	mający być cierpiącym, godny cierpienia pati-end-us, -a, -um	mający być zajmowanym, godny zajmowania poti-end-us, -a, -um	

B. Temat supini

temat:	I hortat-	II verit-	III locut-	III/IV pass-	IV potit-	
Indicativus	perfecti	zachęciłem hortatus, sum -a, -um es est hortati, sumus -ae, -a estis sunt	uszanowałem veritus, sum -a, -um es est veriti, sumus -ae, -a estis sunt	powiedziałem locutus, sum -a, -um es est locuti, sumus -ae, -a estis sunt	cierpiałem passus, sum -a, -um es est passi, sumus -ae, -a estis sunt	zająłem potitus, sum -a, -um es est potiti, sumus -ae, -a estis sunt
	plusquamperfecti	zachęciłem (był) hortatus, eram -a, -um eras erat hortati, eramus -ae, -a eratis erant	uszanowałem (był) veritus, eram -a, -um eras erat veriti, eramus -ae, -a eratis erant	powiedziałem (był) locutus, eram -a, -um eras erat locuti, eramus -ae, -a eratis erant	cierpiałem (był) passus, eram -a, -um eras erat passi, eramus -ae, -a eratis erant	zająłem (był) potitus, eram -a, -um eras erat potiti, eramus -ae, -a eratis erant
	futuri II	zachęcę hortatus, ero -a, -um eris erit hortati, erimus -ae, -a eritis erunt	uszanuję veritus, ero -a, -um eris erit veriti, erimus -ae, -a eritis erunt	powiem locutus, ero -a, -um eris erit locuti, erimus -ae, -a eritis erunt	będę cierpieć passus, ero -a, -um eris erit passi, erimus -ae, -a eritis erunt	zajmę potitus, ero -a, -um eris erit potiti, erimus -ae, -a eritis erunt
Coniunctivus	perfecti	zachęciłbym hortatus, sim -a, -um sis sit hortati, simus -ae, -a sitis sint	uszanowałbym veritus, sim -a, -um sis sit veriti, simus -ae, -a sitis sint	powiedziałbym locutus, sim -a, -um sis sit locuti, simus -ae, -a sitis sint	cierpiałbym passus, sim -a, -um sis sit passi, simus -ae, -a sitis sint	zająłbym potitus, sim -a, -um sis sit potiti, simus -ae, -a sitis sint
	plusquamperfecti	zachęciłbym hortatus, essem -a, -um esses esset hortati, essemus -ae, -a essetis essent	uszanowałbym veritus, essem -a, -um esses esset veriti, essemus -ae, -a essetis essent	powiedziałbym locutus, essem -a, -um esses esset locuti, essemus -ae, -a essetis essent	cierpiałbym passus, essem -a, -um esses esset passi, essemus -ae, -a essetis essent	zająłbym potitus, essem -a, -um esses esset potiti, essemus -ae, -a essetis essent
Participium perf. pass.	zachęciwszy hortatus, -a, -um	uszanowawszy veritus, -a, -um	powiedziawszy locutus, -a, -um	przecierpiawszy passus, -a, -um	zająwszy potitus, -a, -um	
Infini-tivus perf. pass.	że zachęciłem hortatus, -a, -um esse hortatum, -am, -um esse	że uszanowałem veritus, -a, -um esse veritum, -am, -um esse	że powiedziałem locutus, -a, -um esse locutum, -am, -um esse	że cierpiałem passus, -a, -um esse passum, -am, -um esse	że zająłem potitus, -a, -um esse potitum, -am, -um esse	

C. Formy strony czynnej

Verba deponentia zachowały niektóre formy strony czynnej:

Participium praes.	zachęcający horta-ns	szanujący vere-ns	mówiący loqu-ens	cierpiący pati-ens	zajmujący poti-ens
Participium fut. act.	mający (zamiar) zachęcić hortaturus, -a, -um	mający (zamiar) uszanować veriturus, -a, -um	mający (zamiar) mówić locuturus, -a, -um	mający (zamiar) cierpieć passurus, -a, -um	mający (zamiar) zająć potiturus, -a, -um
Infinitivus fut. act.	że zachęczę hortaturus, -a, -um esse	że uszanuję veriturus, -a, -um esse	że powiem locuturus, -a, -um esse	że będę cierpieć passurus, -a, -um esse	że zajmę potiturus, -a, -um esse
Gerundium (gen.)	zachęcania horta-nd-i	szanowania vere-nd-i	mówienia loqu-end-i	cierpienia pati-end-i	zajmowania poti-end-i
Supinum	aby zachęcić hortatum	aby szanować veritum	aby mówić locutum	aby cierpieć passum	aby zająć potitum

3. Verba semideponentia

Jest to grupa czasowników, które część form tworzą tylko w stronie czynnej, a część w stronie biernej, zachowując znaczenie czynne (lub zwrotne).

activum praesens	activum infinitivus	passivum perfectum	
audeo	audere	ausus sum	odważam się
gaudeo	gaudere	gavisus sum	cieszę się
soleo	solere	solitus sum	mam zwyczaj
fido	fidere	fisus sum	ufam
con-fido	con-fidere	con-fisus sum	ufam
dif-fido	dif-fidere	dif-fisus sum	nie ufam

Indicativus	praes.	gaudeo	cieszę się	perf.	gavisus sum	ucieszyłem się
	imperf.	gaudebam	cieszyłem się	pqperf.	gavisus eram	ucieszyłem się (był)
	fut. I	gaudebo	będę się cieszył	fut. II	gavisus ero	ucieszę się
Coniunctivus	praes.	gaudeam	cieszyłbym się	perf.	gavisus sim	ucieszyłbym się
	imperf.	gauderem	cieszyłbym się	pqperf.	gavisus essem	ucieszyłbym się
Infinitivus	praes.	gaudere	cieszyć się, że się cieszę	perf.	gavisus esse	że ucieszyłem się

passivum praesens	passivum infinitivus	activum perfectum	
revertor	reverti	reverti	wracam

Indicativus	praes.	revert-ī-tur	wraca	perf.	revert-it	wrócił
	imperf.	revert-eba-tur	wracał	pqperf.	revert-erat	wrócił (był)
	fut. I	revert-e-tur	będzie wracał	fut. II	revert-erit	wróci
Coniunctivus	praes.	revert-a-tur	wracalby	perf.	revert-erit	wróciłby
	imperf.	revert-e-re-tur	wracalby	pqperf.	revert-isset	wróciłby
Infinitivus	praes.	revert-i	wracać, że wraca	perf.	revert-isse	że wrócił

4. Verba anomala

A. sum, possum, prosum

sum	esse	fui	jestem
possum	posse	potui	mogę
prosum	prodesse	profui	pomagam

Temat praesentis								
Indicativus	praesentis	s-u-m	jestem	pos-sum	mogę	pro-sum	pomagam	
		es		pot-es		prod-es		
		es-t		pot-est		prod-est		
	imperfecti	s-u-mus		pos-sumus		prod-sumus		
		es-tis		pot-estis		prod-estis		
		s-u-nt		pos-sunt		prod-sunt		
	futuri I	er-a-m	byłem	pot-eram	mogłem	prod-eram	pomagalem	
		er-a-s		pot-eras		prod-eras		
		er-a-t		pot-erat		prod-erat		
	Coniunctivus	praesentis	er-a-mus		pot-eramus		prod-eramus	
			er-a-tis		pot-eratis		prod-eratis	
			er-a-nt		pot-erant		prod-erant	
imperfecti		er-o	będę	pot-ero	będę mógł	prod-ero	będę pomagał	
		er-i-s		pot-eris		prod-eris		
		er-i-t		pot-erit		prod-erit		
praesentis		er-ī-mus		pot-erimus		prod-erimus		
		er-ī-tis		pot-eritis		prod-eritis		
		er-u-nt		pot-erunt		prod-erunt		
imperfecti		s-i-m	byłbym	pos-sim	mógłbym	pro-sim	pomagalbym	
		s-i-s		pos-sis		pro-sis		
		s-i-t		pos-sit		pro-sit		
imperfecti	s-i-mus		pos-simus		pro-simus			
	s-i-tis		pos-sitis		pro-sitis			
	s-i-nt		pos-sint		pro-sint			
Imperativus	es!	bądź!	–	–	prod-es!	pomóż!		
	es-te!	bądźcie!	–	–	prod-este!	pomóżcie!		
	es-se	być, że jestem	pos-se	móc, że mogę	prod-esse	pomóc, że pomagam		

1. Czasownik posiłkowy *sum* ma dwa tematy: temat praesentis (**e**)s- (s między samogłoskami przechodzi w r: *es-am → er-am, *es-o → er-o); tematem perfecti jest **fu-**.
2. Czasownik *possum* powstał z pote + sum (jestem mocny, jestem zdolny): spółgłoska **t** zachowała się przed samogłoską (pot-eram), przed s upodobniła się do tej spółgłoski (pos-sum). Temat perfecti **potu-** został zapożyczony od czasownika *poteo, -ere.
3. Czasownik *prosum* powstał z *prod-sum; **d** zachowało się przed samogłoską (prod-es).

Temat perfecti						
Indicativus	perfecti	fu-i byłem fu-isti fu-it fu-īmus fu-istis fu-erunt	potu-i mogłem potu-isti potu-it potu-īmus potu-istis potu-erunt	profu-i pomogłem profu-isti profu-it profu-īmus profu-istis profu-erunt		
	plusquamperfecti	fu-eram byłem fu-eras fu-erat fu-eramus fu-eratis fu-erant	potu-eram mogłem (był) potu-eras potu-erat potu-eramus potu-eratis potu-erant	profu-eram pomogłem (był) profu-eras profu-erat profu-eramus profu-eratis profu-erant		
	futuri II	fu-ero będą fu-eris fu-erit fu-erimus fu-eritis fu-erint	potu-ero będą mógł potu-eris potu-erit potu-erimus potu-eritis potu-erint	profu-ero pomogę profu-eris profu-erit profu-erimus profu-eritis profu-erint		
Coniunctivus	perfecti	fu-erim byłbym fu-eris fu-erit fu-erimus fu-eritis fu-erint	potu-erim mógłbym potu-eris potu-erit potu-erimus potu-eritis potu-erint	profu-erim pomógłbym profu-eris profu-erit profu-erimus profu-eritis profu-erint		
	plusquamperfecti	fu-issem byłbym fu-isses fu-isset fu-issemus fu-issetis fu-issent	potu-issem mógłbym potu-isses potu-isset potu-issemus potu-issetis potu-issent	profu-issem pomógłbym profu-isses profu-isset profu-issemus profu-issetis profu-issent		
Infinitivus perf.	fu-isse że byłem	potu-isse że mogłem	profu-isse że pomogłem			
Infinitivus fut.	futurus, -a, -um esse (lub: fore) że będą	- -	profuturus, -a, -um esse że pomogę			
Participium praes.	- -	potens możny	- -			
Participium fut.	futurus, -a, -um mający być, przyszły	- -	profuturus, -a, -um mający pomóc			

B. volo, nolo, malo

volo	velle	volui	chcę
nolo	nolle	nolui	nie chcę
malo	malle	malui	wolę

Temat praesentis						
Indicativus	praesentis	vol-o chcę v-i-s vul-t vol-ū-mus vul-tis vol-u-nt	nol-o nie chcę non vis non vult nol-ū-mus non vultis nol-u-nt	mal-o wolę mavi-s mavul-t mal-ū-mus mavul-tis mal-u-nt		
	imperfecti	vol-eba-m chciałem vol-eba-s vol-eba-t vol-eba-mus vol-eba-tis vol-eba-nt	nol-eba-m nie chciałem nol-eba-s nol-eba-t nol-eba-mus nol-eba-tis nol-eba-nt	mal-eba-m wolałem mal-eba-s mal-eba-t mal-eba-mus mal-eba-tis mal-eba-nt		
	futuri I	vol-a-m będą chciał vol-e-s vol-e-t vol-e-mus vol-e-tis vol-e-nt	nol-a-m nie będą chciał nol-e-s nol-e-t nol-e-mus nol-e-tis nol-e-nt	mal-a-m będą wolał mal-e-s mal-e-t mal-e-mus mal-e-tis mal-e-nt		
Coniunctivus	praesentis	vel-i-m chciałbym vel-i-s vel-i-t vel-i-mus vel-i-tis vel-i-nt	nol-i-m nie chciałbym nol-i-s nol-i-t nol-i-mus nol-i-tis nol-i-nt	mal-i-m wolałbym mal-i-s mal-i-t mal-i-mus mal-i-tis mal-i-nt		
	imperfecti	vel-le-m chciałbym vel-le-s vel-le-t vel-le-mus vel-le-tis vel-le-nt	nol-le-m nie chciałbym nol-le-s nol-le-t nol-le-mus nol-le-tis nol-le-nt	mal-le-m wolałbym mal-le-s mal-le-t mal-le-mus mal-le-tis mal-le-nt		
Imperativus	- -	nol-i! nol-i-te!	z infinitiwem wyraża zakaz	- -		
Infinitivus	vel-le chcieć, że chcę	nol-le	nie chcieć, że nie chcę	mal-le woleć, że wolę		

1. W czasowniku *volo* występują dwa tematy: vol- i vel- (vol- przed samogłoskami a, o, u).
2. Imperativus *noli, nolite* występuje z czasownikami w infinitiwie i wyraża zakaz:
Noli me tangere (nie dotykaj mnie); nolite flere (nie płaczcie).
3. Pozostałe czasy, tworzone od tematu perfecti, odmieniają się regularnie (zob. tabelę na stronie 18).

Temat perfecti						
Indicativus perf.	volu-i	chciałem	nolu-i	nie chciałem	malu-i	wolałem
Indicativus pperf.	volu-eram	chciałem (był)	nolu-eram		malu-eram	
Indicativus fut. II	volu-ero	zechcę	nolu-ero		malu-ero	
Coniunctivus perf.	volu-erim	zechciałbym	nolu-erim		malu-erim	
Coniunctivus pperf.	volu-issem	zechciałbym	nolu-issem		malu-issem	
Infinitivus perf.	volu-isse	że chciałem	nolu-isse		malu-isse	

C. fero

fero ferre tuli latum niose

	Activum		Passivum		
	Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus	
praesentis	fer-o fer-s fer-t fer-i-mus fer-tis fer-u-nt	niose fer-a-m nosilbym fer-a-s fer-a-t fer-a-mus fer-a-tis fer-a-nt	fer-or jestem niesiony fer-ris fer-tur fer-i-mur fer-i-mīni fer-i-ntur	fer-a-r bylbym niesiony fer-a-ris fer-a-tur fer-a-mur fer-a-mīni fer-a-ntur	
imperfecti	fer-eba-m fer-eba-s fer-eba-t fer-eba-mus fer-eba-tis fer-eba-nt	nosilem fer-re-m nosilbym fer-re-s fer-re-t fer-re-mus fer-re-tis fer-re-nt	byłem niesiony fer-eba-r fer-eba-ris fer-eba-tur fer-eba-mur fer-eba-mīni fer-eba-ntur	bylbym niesiony fer-re-r fer-re-ris fer-re-tur fer-re-mur fer-re-mīni fer-re-ntur	
futuri I	fer-a-m fer-e-s fer-e-t fer-e-mus fer-e-tis fer-e-nt	będę nosił -	będę niesiony fer-a-r fer-e-ris fer-e-tur fer-e-mur fer-e-mīni fer-e-ntur	-	
Infinitivus	fer-re	nieść, że niose	Infinitivus	fer-ri	być niesionym, że jestem niesiony
Imperativus	fer! fer-te!	nieś! nieście!	Gerundium (gen.)	fer-end-i	niesienia
Participium	fer-e-ns	niosąc, niosący	Gerundivum	fer-end-us, -a, -um	mający być niesionym

1. Czasownik *fero* odmienia się według koniugacji III. Tylko niektóre formy od tematu praesentis – przed końcówką zaczynającą się od -r, -s, -t – tworzy się bez spójki (**fer-s**).
2. Wszystkie inne formy od tematu perfecti: **tul-** oraz supini: **lat-** tworzy się regularnie:

	Indicativus			Coniunctivus		Infinitivus perf.
	perf.	pqperf.	fut. II	perf.	pqperf.	
Activum:	tuli	tulēram	tulēro	tulērim	tulissem	tulisse
Passivum:	latus sum	latus eram	latus ero	latus sim	latus essem	latum esse

(zob. tabele na str. 18, 19)

D. fio

fio fieri factus sum staję się, powstaję, wydarzam się

	Indicativus		Coniunctivus		Indicativus		Coniunctivus	
	staję się	staję się	stałbym się	stałbym się	stałem się	stałem się	stałbym się	stałbym się
praesentis	fi-o fi-s fi-t fi-mus fi-tis fi-u-nt	staję się	fi-a-m fi-a-s fi-a-t fi-a-mus fi-a-tis fi-a-nt	stałbym się	factus, sum -a, -um es est facti, sumus -ae, -a estis sunt	stałem się	factus, sim -a, -um sis sit facti, simus -ae, -a sitis sint	stałbym się
imperfecti	fi-e-ba-m fi-e-ba-s fi-e-ba-t fi-e-ba-mus fi-e-ba-tis fi-e-ba-nt	stawałem się	fi-ē-re-m fi-ē-re-s fi-ē-re-t fi-e-re-mus fi-e-re-tis fi-ē-re-nt	stałbym się	factus, eram -a, -um eras erat facti, eramus -ae, -a eratis erant	stałem się (wcześniej)	factus, essem -a, -um esses esset facti, essemus -ae, -a essetis essent	stałbym się (wcześniej)
futuri I	fi-a-m fi-e-s fi-e-t fi-e-mus fi-e-tis fi-e-nt	stanę się	-	-	factus, ero -a, -um eris erit facti, erimus -ae, -a eritis erunt	stanę się	-	-

Infinitivus			
praesentis	perfecti	futuri	
fi-e-ri	stać się, że staję się	factus, -ae, -a esse	stać się, że stałem się
		factum, -am, -um esse	staję się
			futurus, -a, -um esse
			futurum, -am, -um esse
			(lub: fore)
Imperativus praesentis	Participium		Gerundivum
fi! stań się!	perfecti	futuri	
fi-te! stańcie się!	factus, -a, -um	futurus, -a, -um	faciendus, -a, -um

1. Czasownik *fio* odmienia się według koniugacji IV i **zastępuje stronę bierną** (passivum) czasownika **facio**.
2. Formy złożone (czasów perfecti, plusquamperfecti, futuri II oraz infinitivus perfecti, participium perfecti i gerundivum) zastępuje się formami czasownika **facio**, **-ēre**, **feci**, **factum**.
3. Participium futuri i infinitivus futuri, jako brakujące, zastępuje się formami słowa **esse**.

E. eo

eo ire ii itum idę

	Indicativus		Coniunctivus			Indicativus		Coniunctivus	
	temat e-, i-					temat i-			
praesentis	e-o i-s i-t i-mus i-tis e-u-nt	idę	e-a-m e-a-s e-a-t e-a-mus e-a-tis e-a-nt	szedłbym	perfecti	i-i isti i-t i-mus istis i-erunt	poszedłem	i-ērim i-ēris i-ērit i-erimus i-eritis i-erint	poszedłbym
imperfecti	i-ba-m i-ba-s i-ba-t i-ba-mus i-ba-tis i-ba-nt	szedłem	i-re-m i-re-s i-re-t i-re-mus i-re-tis i-re-nt	szedłbym	plusquamperf.	i-eram i-eras i-erat i-eramus i-eratis i-erant	poszedłem	issem isses isset issemus issetis issent	poszedłbym
futuri I	i-b-o i-bi-s i-bi-t i-bi-mus i-bi-tis i-bu-nt	będę szedł	–	–	futuri II	i-ero i-eris i-erit i-erimus i-eritis i-erint	pójdę	–	–

Infinitivus			Participium		
praesentis	i-re	ić, że idę	praesentis (gen.)	i-e-ns e-u-ntis	idący, idący idącego
perfecti	isse	że poszedłem	futuri	i-turus, -a, -um	mający ić
futuri	i-turum, -am, -um esse	że pójdę			
Imperativus		Gerundium (gen.)		Gerundivum	
i!	idź!	e-u-ndi	pójdźcia, chodzenia	eundum est	trzeba iść
i-te!	idźcie!				

1. Czasownik *ire* zachował 3. osobę strony biernej w znaczeniu bezosobowym:
itur (idzie się), ibatur (szło się), ibitur (pójdzie się), itum est (poszło się), itum esse (że szło się) itd.
2. W czasowniku *ire* tematyczne *i* przed samogłoskami *a, o, u* przechodzi w *e* (e-o; e-u-nt; e-a-m itd.).
3. Według wzoru odmiany *ire* odmieniają się **czasowniki złożone**:

ab-eo	ab-ire	ab-ii	ab-ikum	odchodzę
ad-eo	ad-ire	ad-ii	ad-ikum	przychodzę
circum-eo	circum-ire	circum-ii	circum-ikum	obchodzę
co-eo	co-ire	co-ii	co-ikum	schodzę się
ex-eo	ex-ire	ex-ii	ex-ikum	wychodzę
in-eo	in-ire	in-ii	in-ikum	wchodzę
inter-eo	inter-ire	inter-ii	inter-ikum	ginę
ob-eo	ob-ire	ob-ii	ob-ikum	schodzę, umieram
per-eo	per-ire	per-ii	per-ikum	ginę
praeter-eo	praeter-ire	praeter-ii	praeter-ikum	przechodzę, mijam
prod-eo	prod-ire	prod-ii	prod-ikum	występuję naprzód
red-eo	red-ire	red-ii	red-ikum	wracam
sub-eo	sub-ire	sub-ii	sub-ikum	podchodzę
trans-eo	trans-ire	trans-ii	trans-ikum	przechodzę

F. Verba defectiva: meminī, odi, coepi

meminī meminisse pamiętać
odi odisse nienawidzę
coepi coepisse zacząłem

temat:	memin-		od-		coep-		
Indicativus	perfecti	memin-i memin-isti memin-it memin-imus memin-istis memin-erunt	pamiętam	od-i od-isti od-it od-imus od-istis od-erunt	nienawidzę	coep-i coep-isti coep-it coep-imus coep-istis coep-erunt	zaczynam
	plusquamperf.	memin-eram memin-eras memin-erat memin-eramus memin-eratis memin-erant	pamiętałem	od-eram od-eras od-erat od-eramus od-eratis od-erant	nienawidziłem	coep-eram coep-eras coep-erat coep-eramus coep-eratis coep-erant	zacząłem
	futuri II	memin-ero memin-eris memin-erit memin-erimus memin-eritis memin-erint	będę pamiętał	od-ero od-eris od-erit od-erimus od-eritis od-erint	będę nienawidził	coep-ero coep-eris coep-erit coep-erimus coep-eritis coep-erint	zacznę
Coniunctivus	perfecti	memin-erim memin-eris memin-erit memin-erimus memin-eritis memin-erint	pamiętałbym	od-erim od-eris od-erit od-erimus od-eritis od-erint	nienawidziłbym	coep-erim coep-eris coep-erit coep-erimus coep-eritis coep-erint	zacząłbym
	plusquamperf.	memin-issem memin-isses memin-isset memin-issemus memin-issetis memin-issent	pamiętałbym	od-issem od-isses od-isset od-issemus od-issetis od-issent	nienawidziłbym	coep-issem coep-isses coep-isset coep-issemus coep-issetis coep-issent	zacząłbym
	Infinitivus perf. act.	memin-isse	że pamiętam	od-isse	że nienawidzę	coep-isse	że zaczynam
Participium perf. pass.	–	–	–	–	coeptus, -a, -um	zaczęty, -a, -e	
Participium fut. act.	–	–	–	–	coepturus, -a, -um	mający zamiar zacząć	

1. Verba defectiva, czyli czasowniki „ułamne”, nie mają wszystkich form, jedynie te, które są utworzone od tematu perfecti.
2. Perfectum *memini* oraz *odi* mają znaczenie czasu teraźniejszego, ponieważ wyrażają czynność przeszłą, której skutek trwa w teraźniejszości: *memini* – zapamiętałem, więc: pamiętam; *odi* – znienawidziłem, więc: nienawidzę.
3. Plusquamperfectum tych czasowników pełni funkcję imperfectum, futurum II – funkcję futurum I.

I. SKŁADNIA FORM DEKLINACYJNYCH
(PRZYPADKÓW)

1. Genetivus partitivus

Genetivus partitivus (częstkowy) wskazuje jakąś całość, z której wyróżniona jest część (pars); występuje przy stopniu wyższym i najwyższym, liczebnikach i zaimkach:

Maior fratrum	starszy z braci
Celeberrimus oratorum	najsławniejszy z mówców
Multi eorum	wielu z nich

Quis **nostrum** (vestrum) pericula non timet? Kto z nas (z was) nie boi się niebezpieczeństw?

2. Dativus possessivus

Dativus possessivus przy czasowniku *esse* oznacza osobę posiadającą („posiadacza”); rzecz posiadana występuje w nominatiwie:

Mihi domus pulchra est. (Ja) mam piękny dom.

Latonae duo libēri erant. Latona miała dwoje dzieci.

Non idem semper **floribus** color est. Kwiaty nie mają zawsze tego samego koloru.

3. Dativus auctoris

Dativus auctoris oznacza osobę działającą, która musi (powinna) wykonać jakąś czynność. Występuje w tzw. koniugacji opisowej biernej (coniugatio periphrastica passiva):

Homīni, dum vivit, speranda sunt omnia. Człowiek, póki żyje, może (powinien) wszystkiego się spodziewać.

Moriendum est **omnibus**. Wszyscy muszą umrzeć.

4. Accusativus duplex

Accusativus duplex – podwójny accusativus dopełnienia i orzecznika występuje po czasownikach:

appello, voco, nomīno, dico	mówię, nazywam
eligo, lego, creo	wybieram, mianuję
habeo, existīmo, duco, puto, iudīco	uważam
facio, reddo	czynię

Universus popūlus **me patrem** patriae appellavit. Cały lud nazwał mnie ojcem ojczyzny.

Romani **Caesārem consūlem** elegerunt. Rzymianie wybrali Cezara na konsula.

Non **possidentem** multa vocaveris recte **beatum**. Słusznie nazwiesz szczęśliwym tego, kto niewiele posiada.

Servos nostros non habemus **hostes**, sed facimus. (Nie mamy, lecz czynimy naszych niewolników wrogami.)

Homīnes caecos reddit avaritia. W naszych niewolnikach nie mamy wrogów, lecz czynimy ich wrogami. Skąpstwo czyni ludzi ślepyimi.

5. Nominativus duplex

Nominativus duplex – podwójny nominativus podmiotu i orzecznika występuje po tych samych czasownikach w stronie biernej, co accusativus duplex:

Ego pater patriae ab universo popūlo appellatus sum. Przez cały lud zostałem nazwany ojcem ojczyzny.

Caesar consul a Romanis electus est. Cezar został przez Rzymian wybrany konsulem (na konsula).

6. Ablativus comparativus

Ablativus comparativus (porównania): osoba lub rzecz, z którą coś porównujemy, wyrażona jest w ablatiwie:

Nemo melior **patre** est. Nikt nie jest lepszy niż ojciec.

Pauci contentiores sunt **vobis**. Niewielu jest bardziej zadowolonych niż wy.

Pauca metalla pretiosiora **auro** sunt. Niewiele metali jest cenniejszych od złota.

Porównanie dwóch wyrazów można też wyrazić spójnikiem **quam** (niż):

Nemo melior est **quam pater**.

Pauci contentiores sunt **quam vos**.

Pauca metalla pretiosiora sunt **quam aurum**.

7. Składnia nazw miast

W niektórych zwrotach, zwłaszcza przy nazwach miejscowości, nie stawia się przyimków.

Na pytanie *dokąd?* (*quo vadis?*) odpowiada accusativus kierunku:

Romam = do Rzymu
Corinthum = do Koryntu
Athenas = do Aten
Carthaginē = do Kartaginy
domum = do domu
rur = na wieś

także:

Na pytanie *skąd?* (*unde venis?*) odpowiada ablativus rozłączenia:

Romā = z Rzymu
Corintho = z Koryntu
Athenis = z Aten
Carthagine = z Kartaginy
domo = z domu
rure = ze wsi

także:

Na pytanie *gdzie?* (*ubi habitas?*) odpowiadają dwie formy.

Dla nazw miast I i II dekl. **singularis** jest to genetivus singularis:

Romae = w Rzymie
Corinthi = w Koryncie
domi = w domu
ruri = na wsi

także:

Dla nazw miast I i II dekl. **pluralis** oraz III dekl. singularis jest to ablativus:

Athenis = w Atenach
Carthagine = w Kartaginie

II. SKŁADNIA FORM KONIUGACYJNYCH (ZASOWNIKOWYCH)

1. Accusativus cum infinitivo (a.c.i.)

Konstrukcja accusativus cum infinitivo bardzo często występuje w języku łacińskim. Jest to połączenie accusatiwu i infinitiwi (podwójne dopełnienie osoby – acc. i czynności – inf.). Tłumaczymy je przez zdanie dopełnieniowe ze spójnikiem „że”.

	acc.	inf.
Mater epistulam scribit.	→ Video matrem epistulam scribere.	
	dosłownie: Widzę matkę pisać list. = Widzę, że matka pisze list.	
Mater epistulam scripsit.	→ Video matrem epistulam scripsisse.	
	Widzę, że matka napisała list.	
Mater epistulam scribet.	→ Scio matrem epistulam scripturam esse.	
	Wiem, że matka napisze list.	
Epistula a matre scribitur.	→ Scio epistulam a matre scribi.	
	Wiem, że list przez matkę jest pisany.	
Epistula a matre scripta est.	→ Scio epistulam a matre scriptam esse.	
	Wiem, że list przez matkę został napisany.	
Epistula a matre scribetur.	→ Scio epistulam a matre scriptum iri.	
	Wiem, że list przez matkę będzie (zostanie) (na)pisany.	

czas infinitiwi	oznacza czynność
praesentis	równoczesną ze słowem rządzącym (orzeczeniem zdania)
perfecti	wcześniejszą od słowa rządzącego (orzeczenia zdania)
futuri	późniejszą od słowa rządzącego (orzeczenia zdania)

Accusativus cum infinitivo występuje **po czasownikach oznaczających:**

mówienie: verba dicendi	dicere	mówić
	narrare	opowiadać
	nuntiare	oznajmiać
	affirmare	twierdzić
postrzeganie: verba sentiendi	negare etc.	przeczyć, twierdzić, że nie itd.
	sentire	czuć, myśleć
	audire	słyszeć
	videre etc.	widzieć itd.
myślenie: verba cogitandi	scire	wiedzieć
	cogitare	myśleć
	putare	sądzić, mniemać
	sperare	spodziewać się
wzruszenie: verba affectus	meminisse etc.	pamiętać itd.
	gaudere	cieszyć się
	dolere	ubolewać, smucić się
	graviter ferre	ciężko znosić
	mirari	podziwiać, dziwić się
żądanie: verba voluntatis	velle	chcieć
	cupere	pragnąć
	iubere	kazać
	vetare	zakazywać
	sinere	pozwolić, dopuścić

2. Nominativus cum infinitivo (n.c.i.)

Fratrem portas aperire audio.	→	Frater portas aperire auditur.
Słyszę, że brat otwiera drzwi.		Słyszysz się/Słychać, że brat otwiera drzwi.
Matrem scribere video.	→	Mater scribere videtur.
Widzę, że matka pisze.		Matka wydaje się pisać. Wydaje się, że matka pisze.
Te fidum esse puto.	→	Tu fidus esse putaris.
Sądzę, że jesteś wierny.		Sądzisz się, że jesteś wierny.

Zdanie w konstrukcji n.c.i. (Fratrem portas aperire auditur) stanowi stronę bierną zdania w a.c.i. (Fratrem portas aperire audio). Jest to konstrukcja osobowa, dlatego słowo rządzące – orzeczenie zdania (auditur) – musi się zgadzać z podmiotem w nominatiwie (frater).

Jeśli podmiotem zdania jest zaimek osobowy, można go opuścić, bowiem końcówka orzeczenia wskazuje tę osobę: Fidus esse putaris.

Sposoby tłumaczenia n.c.i.	
Romulus fratrem occidisse traditur.	Podobno Romulus zabił brata. Jak przekazują, Romulus zabił brata. Romulus miał zabić brata. Według podania Romulus zabił brata. O Romulusie mówi się, że zabił brata.

3. Ablativus absolutus (abl. abs.)

Ablativus absolutus jest to zwrot użyty w ablatiwie i złożony z rzeczownika (zaimka lub liczebnika) oraz participium w funkcji przydawki (participium praesentis activi lub participium perfecti passivi). Zwrot ten w zależności od kontekstu wyraża: okoliczność czasu, przyczyny, warunku, przyzwolenia lub okoliczność towarzyszącą.

Participium praesentis activi	Sposoby tłumaczenia
Cessante causā cessat effectus.	Gdy ustępuje przyczyna, ustępuje skutek. Ponieważ ustępuje przyczyna, ustępuje skutek. Jeśli ustępuje przyczyna, ustępuje skutek. Ustępuje przyczyna i ustępuje skutek.
Participium perfecti passivi	Sposoby tłumaczenia
Clamore audito omnes auxilio subvenerunt.	Usłyszawszy krzyk wszyscy pospieszyli z pomocą. Gdy usłyszano krzyk, wszyscy pospieszyli z pomocą. Ponieważ usłyszano krzyk, wszyscy pospieszyli z pomocą. Jeśli usłyszano krzyk, wszyscy (po)spieszyli z pomocą.
Clamore audito nemo auxilio subvenit.	Chociaż usłyszano krzyk, nikt nie pospieszył z pomocą.

Sposoby tłumaczenia zwrotu ablativus absolutus		
Duobus litigantibus tertius gaudet.		
okoliczność	tłumaczona przez zdanie:	tłumaczona przez wyrażenie:
czasu	Gdy (kiedy) dwóch się kłóci, trzeci się cieszy.	Podczas kłótni dwóch trzeci się cieszy (trzeciemu radość).
przyczyny	Ponieważ (dlatego że) dwóch się kłóci, trzeci się cieszy.	Z powodu (wobec/w obliczu) kłótni dwóch trzeci się cieszy.
warunku	Jeżeli (jeśli/o ile) dwóch się kłóci, trzeci się cieszy.	W razie (w wypadku/przy) kłótni dwóch trzeci się cieszy.
przyzwolenia	Chociaż (pomimo że) dwóch się kłóci, trzeci się cieszy.	Pomimo (mimo) kłótni dwóch trzeci się cieszy.
towarzysząca	Dwóch się kłóci, (a/i/oraz) trzeci się cieszy.	Przy kłótni dwóch – trzeci się cieszy (trzeciemu radość).

Ablativus absolutus imienny (skr6ceny)

Zamiast nieistniej6cego participium praesentis activi od s6owa *esse* w zwrocie *ablativus absolutus* moze wystapi6c przymiotnik lub rzeczownik (oznaczaj6cy wiek, urz6d, godno6c):

przymiotniki	
te inscio	bez twojej wiedzy
parentibus vivis	za zycia rodzic6w; gdy zyli rodzice
nobis invitis	wbrew naszej woli; chocia2 byli6my niech6tni
mari tranquillo	przy spokojnym morzu; gdy morze bylo spokojne
rzeczowniki	
Tarquinius rege	za kr6lowania Tarkwiniusza; gdy kr6lem byl Tarkwiniusz
natura duce	pod przewodem natury; gdy natura jest przewodnikiem
Cicerone consule	za konsulatu Cycerona; gdy Cyceron byl konsulem
me puero	za mego dzieci6stwa; gdy bylem dzieckiem
vobis auctoribus	z waszego polecenia, za wasz6 spraw6

4. Supinum

Supinum to rzeczownik odczasownikowy, kt6ry zachowa6l tylko 2 formy:

Supinum na -um		
accusativus celu w jakim celu?	Veniam oratum eo.	Id6, aby prosi6c o lask6.
	Ad te gratulatum convenimus.	Zebra66my si6, aby ci pogratulowa6c.

Supinum na -um wyst6puje po czasownikach wyrazaj6cych ruch: **ire, venire, ducere, mittere** itp.

Supinum na na -u		
ablativus ograniczenia (limitationis) pod jakim wzg6dem?	Horribile est auditum .	Strach s6ucha6c. (dos6. Straszne jest do s6uchania.)
	Iucundum est visum .	Przyjemne do ogl6dania.
	Difficile est factum .	Trudne (jest) do zrobienia. Trudne, aby zrobi6c.
	Fas est dictum .	Godzi si6 powiedzie6c.
	Haec res facilis est cognitum .	Ta rzecz jest latwa do rozpoznania.

Supinum na -u wyst6puje z przymiotnikami **iucundus, facilis, difficilis, horribilis, incredibilis** itp., **ograniczaj6c** ich znaczenie. Najcz6stiej spotykane formy supinum na -u: dictum, factum, auditum, cognitum, inventum, memoratum, visum, intellectum, aspectum.

5. Gerundium (grd.)

Gerundium jest rzeczownikiem odczasownikowym (por. pol.: chodzi6c → chodzenie), tworzonym od tematu praesentis z przyrostkiem **-(e)nd-**. Odmienia si6 wed6ug deklinacji II, tylko w liczbie pojedynczej.

Nom.	Recte cogitare et agere facilis non est.	W66ciwie my6le6c i czyni6c nie jest latwe.
Gen.	Cogitandi et audiendi artem cognosce!	Poznaj sztuk6 my6lenia i s6uchania!
Dat.	Cogitando et audiendo operam do.	Oddaj6c si6 my6leniu i s6uchaniu.
Acc.	Ad cogitandum et audiendum paratus es. Cogitare et audire discimus.	Jeste6 przygotowywany do my6lenia i s6uchania. Uczmy si6 my6lenia i s6uchania.
Abl.	Discendo et cogitando hominis mens alitur.	My6l ludzka zywi si6 uczeniem si6 i my6leniem/ucz6c si6 i my6l6c.

1. W nominatiwie gerundium ma posta6c infinitiwu.
2. W accusatiwie wyst6puje z przyimkiem **ad** i wyraża cel (ad **vivendum** aby ży6c/do zycia).
Bez przyimka ma form6 infinitiwu praesentis activi (cogitare disco ucze si6 my6le6c/my6lenia).
3. W ablatiwie gerundium tłumaczy si6 przez imies66w czynny wsp66czesny zako6czony na **-ac** (diu laborando d6ugo pracuj6c).
4. Gerundium, jako forma odczasownikowa, tak jak czasownik wymaga:
 - a. przys66wka jako okre6lenia – **bene** legendi ars (sztuka **dobrego** czytania) – w j6zyku polskim okre6leniem jest przymiotnik;
 - b. dope6nienia w tym samym przypadku, co czasownik, od kt6rego zosta6l utworzony – **Librum** lego. Czytam ksi62k6. **Legendo** **librum** delector. Mam przyjemno6c w czytaniu ksi62ki (czytaj6c ksi62k6).

6. Gerundivum (grdv.)

Gerundivum wyraża **powinno6c**: **amandus** (maj6cy by6c kochanym, ten, kt6rego nale2y kocha6c, godny kochania); **labor non ferendus** (trud nie do zniesienia).

A. Gerundivum jako przydawka

Gerundivum w zdaniu pe6ni funkcj6 **przydawki**:

Viri docti **libris legendis** delectantur. Uczeni maj6 przyjemno6c w czytaniu ksi62ek (dos6.: ciesz6 si6 ksi62kami maj6cymi by6c czytany).
Vir bonus **iustitiae colendae** semper studet. Dobry obywatel zawsze dba o poszanowanie sprawiedliwo6ci.

B. Gerundivum jako orzecznik (coniugatio periphrastica passiva)

Gerundivum moze te2 pe6ni6c funkcj6 **orzecznika**; w po66czeniu z formami s6owa posi6kowego *esse* tworzy koniugacj6 opisow6 biern6 – **coniugatio periphrastica passiva**:

1. bezosobowo:
Semper **sperandum est**. Zawsze trzeba mie6 nadzieje. Nunc **agendum erit**. Teraz trzeba b6dzie dziala6c.
2. z podmiotem gramatycznym w nominatiwie:
Via recta **invenienda est**. Trzeba znale6c w66ciw6 drog6. (dos6.: W66ciwa droga powinna by6c znaleziona).
Vires **augendae erant**. Trzeba bylo zwi6kszy6c si6.
3. z datiwem auctoris (osoby dzialaj6cej):
Homini semper **sperandum est**. Cz6owiek zawsze powinien mie6 nadzieje.
Mihi nunc **agendum erit**. Ja teraz b6d6 musial dziala6c.

III. RODZAJE ZDAŃ

1. Zdania pojedyncze

A. Zdania pojedyncze z orzeczeniem w indicatiwie

Zdania pojedyncze z orzeczeniem w **indicatiwie** dziel6 si6 na oznajmuj6ce, rozkazuj6ce i pytaj6ce.

Zdania oznajmuj6ce (twierd6ce, przecz6ce)	Honor alit artes. Non omnia possumus omnes.	Uznanie jest pokarmem sztuki. Wszyscy nie mo2emy wszystkiego.
Zdania rozkazuj6ce	Disce aut discede! Noli me tangere!	Ucz si6 albo odejd6! Nie dotykaj mnie!
Zdania pytaj6ce	Quid in animo habes? Ridendo dicere verum quis vetat? Nonne paratus es?	Co masz na my6li? Kt62 zabroni m6wi6c prawd6 w z6arcie? Czy2by6 nie byl gotowy?

B. Zdania pojedyncze z orzeczeniem w coniunctiwie

Zdania pojedyncze z orzeczeniem w coniunctiwie wyrażają możliwość, wezwanie, żądanie, zakaz, życzenie, powątpiewanie, nierzeczywistość:

con. potentialis (możliwość) con. praes. lub perf.	Quis hoc neget (negavērit)?	Któż mógłby temu zaprzeczyć?
con. hortativus (zachęta, wezwanie) 1. os. pl. con. praes.	Gaudeamus iḡitur! Grati simus! Ne simus ingrati!	Cieszymy się wciół! Bądźmy wdzięczni! Nie bądźmy niewdzięczni!
con. iussivus (uzupełnienie imperatiwu – żądanie, rozkaz) con. praes.	Pereat tristitia! (3. os.) Quidquid agis, prudenter agas! (2. os.) Audiat et altēra pars!	Niech zginie smutek! Cokolwiek czynisz, czyń roztropnie! Niech będzie wysłuchana i druga strona!
con. prohibitivus (uzupełnienie imperatiwu – zakaz) 2. os. con. perf.	Ne me reliquēris! Pericūla ne timuerītis!	Nie opuszczaj mnie! Nie bójcie się niebezpieczeństw!
con. optativus (życzenie realne) con. praes.	Utīnam mox sanus sim! Concordia nostra perpetua sit!	Obym wkrótce był zdrowy! Oby nasza zgoda była trwała!
con. optativus irrealis (życzenie nierealne) con. imperf. dla terażniejszości	Utīnam semper sanus essem! Utīnam ne bella essent!	O, gdybym zawsze był zdrowy! O, gdyby nie było wojen!
con. optativus irrealis (życzenie nierealne) con. pperf. dla przeszłości	Utīnam iam heri venisses!	O, gdybyś już wczoraj przyszedł!
con. dubitativus (wątpliwość, wahanie dotyczące terażniejszości) con. praes.	Quid respondeam? Domus mea usta est. Quid agam? Quo me vertam?	Cóż mam odpowiedzieć? Dom mój sponął. Co mam robić? Dokąd mam się zwrócić?
con. dubitativus (wahanie dotyczące przeszłości) con. imperf.	Nihil tum impetravīmus. Quid ageremus?	Niczego wtedy nie osiągnęliśmy. Cóż mieliśmy robić?
con. irrealis (nierzeczywistość dotycząca terażniejszości) con. imperf.	Sine auxilio tuo desperarem ; nam nemo nobis subveniret.	Bez twojej pomocy straciłbym nadzieję; nikt bowiem by nas nie wsparł.
con. irrealis (nierzeczywistość dotycząca przeszłości) con. pperf.	Sine te de vita desperavissem . Quis tum non desperavisset? Theseus sine Ariadnae auxilio exitum e Labyrintho non invenisset .	Bez twojej pomocy straciłbym nadzieję. Któż wówczas by jej nie stracił? Tezeusz bez pomocy Ariadny nie byłby znalazł wyjścia z Labiryntu.

2. Zdania złożone

A. Podział zdań podrzędnych

Zdania podrzędne uzupełniają treść zdania nadrzędnego. Są to:

zдания podmiotowe	Fit, ut fallam.	Zdarza się/bywa (co?), że klamię.
zдания przydawkowe indicativus	Consilia, quae reticenda sunt, aperuit.	Zdradził plany (jakie?), które należało przemilczeć.
zдания dopełnieniowe con. praes. lub imperf. według consecutio temporum	Rogavi, ut festinares.	Prosiłem (o co?), abyś się pośpieszył.
zдания okolicznikowe: według consecutio temporum		
• celu	Venio, ne doleas. Veni, ut te visitarem.	Przychodzę (po co? w jakim celu?), abyś się nie smucił. Przyszedłem (po co? w jakim celu?), aby cię odwiedzić.
• czasu	Cum Romae essem, littēras tuas accepi.	Otrzymałem twój list (kiedy?), gdy byłem w Rzymie.
• przyczyny	Amamus eum, cum bonus sit.	Kochamy go (dłaczego?), bo jest dobry.
• przyzwolenia	Multi cum possideant plurima, plura petunt.	Wielu pragnie osiąść jeszcze więcej (mimo czego?), mimo że/chociaż posiada bardzo wiele.
• skutku (sposobu) czas con. zależny od chwili mówienia	Ita me perterrit, ut nihil dicere possim (possem, potuerim).	Tak mnie przestraszył, że (skutkiem tego) nic nie mogę (mogłem) powiedzieć.
• warunku (warunek rzeczywisty) indicativus wszystkich czasów (warunek możliwy dla terażniejszości) con. praes. (warunek możliwy dla przeszłości) con. perf. (warunek nierzeczywisty dla terażniejszości) con. imperf. (warunek nierzeczywisty dla przeszłości) con. pperf.	Si me visītas, laetus sum. Si me visītes, laetus sim. Si me visitavēris, laetus fuērim. Si me visitares, laetus essem. Si me visitavisses, laetus fuisset.	Cieszę się (pod jakim warunkiem?), jeśli mnie odwiedzasz. Cieszyłbym się, jeśli byś mnie odwiedził [teraz]. Cieszyłbym się, jeśli byś mnie odwiedził [wczoraj]. Cieszyłbym się, gdy byś mnie odwiedził [ale mnie nie odwiedzasz]. Cieszyłbym się, gdy byś mnie odwiedził [ale mnie nie odwiedziłeś].

B. Consecutio temporum (następstwo czasów)

Zdanie nadrzędne	Zdanie podrzędne		
czasy główne	czynność równoczesna	czynność wcześniejsza	czynność późniejsza
praesens, futurum I, futurum II, imperativus	coniunctivus praesentis	coniunctivus perfecti	participium futuri + sim, sis...
Interrogas pytasz Interrogabis będziesz pytał Interrogaveris zapytasz Interroga zapytaj	cur id eligam dlaczego to wybieram	cur id elegērim dlaczego to wybrałem	cur id electurus sim dlaczego to będę wybierał
czasy historyczne	czynność równoczesna	czynność wcześniejsza	czynność późniejsza
imperfectum, perfectum, plusquamperfectum	coniunctivus imperfecti	coniunctivus plusquamperfecti	participium futuri + essem, esses...
Interrogabas pytałeś Interrogavisti zapytałeś Interrogaveras zapytałeś przedtem	cur id eligērem dlaczego to wybieram	cur id elegissem dlaczego to wybrałem	cur id electurus essem dlaczego to wybiorę

IV. PRZYIMKI

Przymyki są wyrazami niesamodzielnymi, wiążą się z rzeczownikami i zaimkami.

Przymyki łączące się z accusatiwem		
przymiłek	określenie miejsca (l – locus) i czasu (t – tempus)	określenie innych stosunków i okoliczności
ad do, przy, blisko, nad, pod, około	(l) ad templum venire przyjść do świątyni (l) urbs ad mare sita miasto położone nad morzem (blisko morza) (t) ad vesp̄erum venire przyjść pod wieczór	ad arma esse być pod bronią
adversus naprzeciw, przeciw	(l) adversus montem stare stać naprzeciw góry	adversus hostes pugnare walczyć przeciw wrogom
ante przed	(l) ante urbem consistere zatrzymać się przed miastem (t) ante eius mortem przed jego śmiercią	
apud u	(l) apud Romanos u Rzymian	
contra (na)przeciw	(l) contra Galliam esse być naprzeciw Galii	contra vim mortis przeciw mocy śmierci
erga względem		benevolentia erga homines życzliwość względem ludzi
inter między, pomiędzy, wśród	(l) inter Italiam et Graeciam między Italią a Grecją (t) inter cenam w czasie uczy	inter Romulum et Remum między Romulem a Remusem
ob dla, z powodu		ob eam causam; quam ob rem z tego powodu
per przez	(l) per silvam ire iść przez las (t) per decem annos przez dziesięć lat	per litteras nuntiare powiadomić listownie [przez list]
post za, po, od	(l) post montem za górą (t) post multos annos po wielu latach (t) post hominum memoriam za ludzkiej pamięci	
praeter obok, oprócz, nad	(l) praeter villam obok willi	praeter spem ponad oczekiwania
prope blisko, w pobliżu, krótko przed	(l) prope urbem w pobliżu miasta (t) prope lucem krótko przed świtem	
propter z powodu		propter frigus z powodu zimna
trans za, poza	(l) trans mare currere płynąć za morze	

Przymyki łączące się z ablatiwem		
przymiłek	określenie miejsca (l – locus) i czasu (t – tempus)	określenie innych stosunków i okoliczności
a, ab przez, od	(l) risus ab angulo śmiech (dochodzący) z kąta (t) ab urbe condita od założenia miasta	ratio a natura data est rozum dany jest przez naturę/od natury
cum z, razem z (kimś)	(t) cum prima luce ire wyruszyć o świcie	cum amicis ludere bawić się z przyjaciółmi magna cum voluptate z wielką przyjemnością
de z (czego), od (kogo), o (kim), o (czym), w sprawie	(l) de saxo deicere strącić ze skały (l) de viridi stillabant ilice mella miody sączyły się z zielonego dębu (t) de media nocte o północy (t) diem de die prospectans oczekując z dnia na dzień (dzień po dniu)	unus de plebe jeden z ludu de virtute disputare rozprawiać o cnocie ea de causa z tego powodu de pace agere układać się w sprawie pokoju hoc de patre audivi usłyszałem to od ojca

e, ex z, od, zgodnie (z czymś), według (czegoś)	(l) e silva fugere uciekać z lasu (t) ex eo tempore od tego czasu	statua ex auro facta posąg wykonany ze złota unus ex multis jeden z wielu ex lege wedle prawa
pro za, w obronie, przed	(l) pro templo stare stać przed świątynią	mors pro patria śmierć za ojczyznę
sine bez		sine ulla spe bez żadnej nadziei

Przymyki łączące się z accusatiwem i ablatiwem		
przymiłek	określenie miejsca (l – locus) i czasu (t – tempus)	określenie innych stosunków i okoliczności
in z acc. (o miejscu, o czasie) do, ku, na	(l) in navem conscendere wsiąść na statek (l) venire in urbem przyjść do miasta (t) in vesp̄erum cenam parare przygotować ucztę na wieczór	Gallia est omnis divisa in partes tres cała Galia dzieli się na trzy części
in z abl. (o miejscu) na, w	(l) tabula picta in pariete obraz namalowany na ścianie	aequus in hoste sprawiedliwy wobec wroga
in z abl. (o czasie) w, podczas, pod, w stosunku do, wobec	(t) in absentia magistris pod nieobecność nauczyciela (t) in XV diebus w ciągu 15 dni	
sub z acc. (o miejscu) pod	(l) sub montem succedere podejść (tuż) pod górę (l) exercitum sub iugum mittere posłać wojsko pod jarzmo	sub populi Romani imperium cadere dostać się pod władzę Rzymu
sub z acc. (o czasie) pod, tuż przed	(t) sub dies festos tuż przed świętami (t) sub vesp̄erum pod wieczór	
sub z abl. (o miejscu) pod	(l) sub terra habitare mieszkać pod ziemią (l) ager sub urbe pole pod/poza miastem	sub poenā perpetuae servitutis pod karą trwałego niewolnictwa
sub z abl. (o czasie) podczas, w czasie, przy	(t) sub regno Neronis w czasie panowania Nerona (t) sub eodem tempore w tym samym czasie	

Spis treści

MORFOLOGIA

I. RZECZOWNIK 3

1. Deklinacja I (-a-) 3
2. Deklinacja II (-o-) 3
3. Deklinacja III 4
 - A. Typ spółgłoskowy (rzeczownikowy) 4
 - B. Typ samogłoskowy (-i-) (przymiotnikowy) 5
 - C. Typ mieszany 5
4. Deklinacja IV (-u-) 6
5. Deklinacja V (-e-) 6

II. PRZYMIOTNIK 7

1. Przymiotniki deklinacji I (-a-) i II (-o-) 7
2. Przymiotniki deklinacji III 7
3. Stopniowanie przymiotników 8
 - A. Stopniowanie regularne 8
 - B. Stopniowanie nieregularne 9
 - C. Odmiana przymiotników w stopniu wyższym (comparativus) 10

III. PRZEGLĄD DEKLINACJI 10

1. Podział według części słowotwórczych 10
2. Podział według zakończeń przypadków 10

IV. PRZYSŁÓWEK 11

1. Tworzenie przysłówków 11
2. Stopniowanie przysłówków 11

V. ZAIMEK 12

1. Zaimki osobowe 12
2. Zaimki dzierżawcze 12
3. Zaimki wskazujące 13
4. Zaimek względny 14
5. Zaimek pytajny 14
6. Przymiotniki zaimkowe 14
7. Zaimek nieokreślony 14

VI. LICZEBNIK 15

VII. CZASOWNIK 16

1. Koniugacje 16
 - A. Temat praesentis 16
 - B. Temat perfecti 18
 - C. Temat supini 19

2. Verba deponentia 20
 - A. Temat praesentis 20
 - B. Temat supini 21
 - C. Formy strony czynnej 22
3. Verba semideponentia 22
4. Verba anomala 23
 - A. sum, possum, prosum 23
 - B. volo, nolo, malo 25
 - C. fero 26
 - D. fio 27
 - E. eo 28
 - F. Verba defectiva: meminī, odi, coepi 29

SKŁADNIA

I. SKŁADNIA FORM DEKLINACYJNYCH (PRZYPADKÓW) 30

1. Genetivus partitivus 30
2. Dativus possessivus 30
3. Dativus auctoris 30
4. Accusativus duplex 30
5. Nominativus duplex 31
6. Ablativus comparativus 31
7. Składnia nazw miast 31

II. SKŁADNIA FORM KONIUGACYJNYCH (CZASOWNIKOWYCH) 32

1. Accusativus cum infinitivo (a.c.i.) 32
2. Nominativus cum infinitivo (n.c.i.) 33
3. Ablativus absolutus (abl. abs.) 33
4. Supinum 34
5. Gerundium (grd.) 34
6. Gerundivum (grdv.) 35
 - A. Gerundivum jako przydawka 35
 - B. Gerundivum jako orzecznik (coniugatio periphrastica passiva) 35

III. RODZAJE ZDAŃ 35

1. Zdania pojedyncze 35
 - A. Zdania pojedyncze z orzeczeniem w indicatiwie 35
 - B. Zdania pojedyncze z orzeczeniem w coniunctiwie 36
2. Zdania złożone 37
 - A. Podział zdań podrzędnych 37
 - B. Consecutio temporum (następstwo czasów) 37

IV. PRZYIMKI 38

Terminy gramatyczne i skróty

termin	skrót	odpowiednik polski
singularis	sing.	liczba pojedyncza
pluralis	pl.	liczba mnoga
activum	act.	strona czynna
passivum	pass.	strona bierna
praesens	praes.	czas teraźniejszy
imperfectum	imperf.	czas przeszły niedokonany
futurum primum (I)	fut. I	czas przyszły I
perfectum	perf.	czas przeszły dokonany
plusquamperfectum	ppperf.	czas zaprzyszły
futurum exactum (II)	fut. II	czas przyszły II (uprzedni)
indicativus	ind.	tryb oznajmujący
imperativus	imperat.	tryb rozkazujący
coniunctivus	con.	tryb przypuszczający
infinitivus	inf.	bezokolicznik
gerundium	grd.	rzeczownik odczasownikowy
participium	part.	imiesłów
gerundivum	grdv.	-
masculinum genus	m.	rodzaj męski
femininum genus	f.	rodzaj żeński
neutrum genus	n.	rodzaj nijaki
nominativus	nom.	mianownik
genetivus	gen.	dopełniacz
dativus	dat.	celownik
accusativus	acc.	biernik
ablativus	abl.	narzędnik/miejscownik
vocativus	voc.	wołacz
accusativus cum infinitivo	a.c.i.	-
nominativus cum infinitivo	n.c.i.	-
ablativus absolutus	abl. abs.	-

Tablice gramatyczne to publikacja

- przeznaczona dla wszystkich uczących się języka łacińskiego, którzy chcą przypomnieć sobie, powtórzyć lub sprawdzić znajomość poszczególnych zagadnień gramatycznych
- zawierająca zagadnienia gramatyczne (deklinacje, koniugacje i czasy, konstrukcje i zwroty, budowę zdania) przedstawione w postaci czytelnych tablic
- umożliwiająca uczącym się:
 - szybkie dotarcie do wybranego zagadnienia gramatycznego
 - przypomnienie i uporządkowanie reguł oraz zasad gramatycznych

e-mail: wszpwn@wszpwn.com.pl
strona www: www.wszpwn.com.pl
infolinia: 0 801 30 40 50

dla ucznia: www.egzaminyszkolne.pl

ISBN 978-83-7446-588-5

9 788374 465885